

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav asijských studií

Obor Koreanistika

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alexandra Protasevičová

Podoby a význam mýtu o Tangunovi

The Facets and Meaning of the Tangun Myth

Praha 2021

Vedoucí práce Mgr. Marek Zemánek, M.A., Ph.D.

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Marku Zemánkovi, M.A., Ph.D. za cenné rady, ochotu a především trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Zároveň děkuji všem pedagogům a spolužákům z koreanistiky ÚAS FF UK za inspirativní podněty napříč celým vysokoškolským studiem. Velké díky patří i mé rodině, která mě vždy bezpodmínečně podporovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Alexandra Protasevičová

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá rolí a významem mýtu o Tangunovi v korejských dějinách. Vychází z historických pramenů, které byly pro bakalářskou práci i samotné pochopení mýtu v korejském kontextu nezbytné. Ačkoliv se práce věnuje i předmoderní době, důraz je kladen především na prokázání kontinuity mýtu v korejských dějinách a jeho právoplatnost v současnosti.

Klíčová slova

Tangun, zakladatelský mýtus, mytologie, historické záznamy, etnický nacionalismus

Annotation

This bachelor thesis deals with the role and significance of the Tangun myth in Korean history. It is based on historical sources that were necessary not only for the bachelor thesis itself, but also for the very understanding of the myth in Korean context. Although the work also deals with the pre-modern period, it puts emphasis mainly on proving the continuity of the myth in Korean history and its validity in modern times.

Keywords

Tangun, foundation myth, mythology, historical records, ethnic nationalism

Obsah

Úvod.....	7
1. Zakladatelský mýtus o Tangunovi	11
1.1 Mýtus v korejském kontextu.....	16
1.2 Verze mýtu.....	20
2. Předmoderní doba	26
2.1 Korjŏsa.....	30
3. Čosŏn a nástup moderní doby	34
3.1 Historické záznamy dynastie Čosŏn	39
3.2 Formování tangunského nacionalismu.....	46
3.3 Severokorejské pojetí Tanguna	53
3.4 Tädžongismus	57
Závěr	62
Použitá literatura	66

Úvod

Mýtus o Tangunovi se bezpochyby řadí mezi nejznámější a nejčastěji zmiňované zakladatelské mýty na korejském poloostrově. Ačkoliv v Koreji nalzáme mnoho mýtů a legend různých druhů, které vysvětlují původ států i magické aspekty určitých regionů, mýtus o Tangunovi je pozoruhodný v tom, kolikrát se na něj odkazují panovníci, vůdci, i současní politici. Obstál zkoušku času, náboženské transformace, a dokonce i rozdělení Koreje. Stojí na pozadí nejvýznamnějšího – a někdy těžce uchopitelného – konceptu *mindžok*¹, tedy etnické skupiny nebo národa, který je dán pokrevním poutem a společným územím. Ve dvacátém a jednadvacátém století bohužel často dochází k nejen využívání, ale také zneužívání obsahu mýtu pro ideologické potřeby jak na severní, tak na jižní straně. Už to značí, že je mýtus silným spojovacím prvkem, který je pevně zakořeněný v každém, kdo se ztotožňuje s pojmem *mindžok*.

I přesto, že na mýtus o Tangunovi bylo napsáno mnoho disertačních prací, odborných článků či jiných publikací, většinou se jednalo o náboženské komparace, například porovnání s křesťanstvím. Strukturální analýza mýtu se též vyskytuje pouze ojediněle, a vychází při tom jen z jedné dochovalé verze mýtu². Existuje jen málo dostupných zdrojů, které by nahlížely na mýtus jako na celistvý prvek prostupující dějinami, a nesnažily se ho napasovat na rámec určitého náboženství nebo ideologického směru. Je pochopitelné, že způsob, jakým je s mýtem zacházeno tyto okolnosti do jisté míry ovlivnily, ale nejsou tím nejpodstatnějším. Zdroje a prameny jsou převážně v korejském jazyce, a mýtus o Tangunovi je celkově v evropských koreanistických kruzích až překvapivě opomíjený, a výzkum či publikaci odborných článků najdeme především v dálněvýchodních ruských koreanistických školách. V češtině pak neexistuje jediná studie, která by se mýtem o Tangunovi zabývala hlouběji, vždy se zde vyskytuje pouze okrajově.

Pro bakalářskou práci byly stěžejní samotné kroniky obou dynastií: do předmoderní doby se jedná o Kroniku dynastie Korjō (高麗史, *Korjōsa*), v moderní době jsou to Historické záznamy dynastie Čosŏn (朝鮮王朝實錄, *Čosŏn wangdžo sillok*). Podstatnými prameny se pro kompilaci a popsání rozdílů mezi verzemi mýtu staly i další dochované kroniky, a to především *Samguk jusa* (三國遺事, Nepominutelné události tří království) a *Ůngdžesi ču* (應製詩註). Pro

¹ *Mindžok*, v překladu se někdy užívá termínu „etnická skupina“, přesněji jde ale o koncept "korejského národa", stojícího v popředí ideologie etnického nacionalismu

² Konkrétně se jí věnuje James H. Grayson, který bude zmíněn v první části bakalářské práce.

zkoumání dozvuků tangunského nacionalismu a jeho odrazech v současné moderní Koreji byl důležitý i web kultu *tädžonggjo* (tedy tzv. Sekta velkého předka), který sice poskytuje zkreslenou, ale za to jistě velmi zajímavou představu mýtu a jeho využití pro podtrhnutí etnické jedinečnosti, a ani tento náhled na zakladatelský mýtus by neměl být opomíjený. Co se týká pokrytí severokorejského výkladu mýtu, jako hlavní zdroj posloužily sebrané spisy a promluvy Kim Čöng-ila³, které v souladu s ideologií *čučche*⁴ pozvedají význam mýtu jakožto sjednocujícího nacionalistického prvku, a prohlašují Tanguna za skutečnou historickou postavu – zakladatele prvního státu. Dalšími zdroji byly odborné články od Andreje Laňkova, který se severokorejským zneužíváním dějin zabývá podrobněji, a jeho poznatky a závěry jsou klíčové. V neposlední řadě je nutné zmínit i další severokorejskou publikaci *Tangun – Zakladatel a král Koreje*, která vznikala pod záštitou Archeologického institutu v Pchjöngjangu v roce 1994, a byla dokonce přeložena do anglického jazyka. Tento zdroj je unikátní nejen pro to, že jde o autentický severokorejský pohled na Tanguna včetně rozsáhlých obrázkových příloh, ale díky tomu, že se jedná o anglický překlad se dá usuzovat, že je to i pokus o představení své nacionalistické ideje světu.

Práce je rozdělena na tři části. První část rozebírá mýtus jako takový, popisuje příběh jakožto legendu, která byla předávána dál. Při zkoumání mýtu vycházím z kombinace postupů dvou antropologů, kteří se zabývali náboženstvím a především mýtem. Jedná se konkrétně o Claude Lévi-Strausse a Edmunda Leache, přičemž právě díky smíchání postojů obou antropologů bylo možné učinit důležité závěry, které by mohly být aplikovatelné i na korejské prostředí. Právě onomu korejskému prostředí je vyhrazena samostatná podkapitola, jelikož pro následující správné zacházení s mýtem je nutné znát i kontext, ve kterém se vyskytuje. Protože jsou korejské představy natolik jedinečné (právě díky náboženskému synkretismu), je zde věnován dostatečný prostor pro podrobnější rozebrání mytologické filozofie, a je zmíněno i několik dalších zakladatelských mýtů, více či méně podobné tomu o Tangunovi, které by sice stály za hlubší analýzu, ale pro potřeby této bakalářské práce byl jejich výběr limitován jen na ty skutečně nejdůležitější.

Druhá část bakalářské práce se zabývá dobou předmoderní, tedy obdobím dynastie Korja. Primárním zdrojem se stala již zmíněná kronika *Korjōsa*, která se díky své digitalizované

³ KIM, Čöng-il. *On Proper Evaluation and Treatment of the Cultural Heritage of Our Nation with a Correct Viewpoint and Attitude*. Talk to the Officials of the Propaganda and Agitation Department of the Central Committee of the Workers' Party of Korea. 1970

⁴ *Čučche* (주체), oficiální státní doktrína a ideologie KILDR, znamená absolutní soběstačnost země.

podobě a možnosti vyhledávání dat i přímo v korejském jazyce stala vynikajícím pramenem. Protože se jedná o hlavní zachovalý zdroj z doby Korja, tato bakalářská práce na něj klade velký důraz. V této části bylo podstatné prokázat důležitost Tanguna i v počátečním období, kdy se s mýtem pracovalo poněkud odlišným způsobem, než jakým tomu bylo v moderní době.

Poslední – a také nejrozsáhlejší – část začíná u dynastie Čosön a mapuje její vývoj až k zániku a nástupu moderní doby. Zde je dalším cenným zdrojem historický pramen *Čosön wangdžo sillok*, ve kterém se dala vyhledat frekvencovanost pojmu „Tangun“ a způsob, jakým s mýtem bylo zacházeno i v tomto období. Následně se dá posuzovat, zdali došlo k nějakému výraznému posunu při vykládání zakladatelského mýtu či jak se na něj panovníci této dynastie odvolávali. Následuje popis formování tangunského nacionalismu, příčiny jeho vzniku a vývoj až do podoby, se kterou se setkáváme v současnosti. Zde je snaha potvrdit domněnku, že se Tangun nevynořuje z pouhého vakua, ale jde naopak o dlouholetou návaznost na tradici, která byla ve vhodný moment správně využita. Další podkapitolou je i severokorejské pojetí Tanguna, které nemohlo být při sestavování kompletního portrétu mýtu o Tangunovi opomenuto. Je specifické právě v tom, že se dle tohoto výkladu jedná o skutečnou, historicky doloženou postavu (včetně nalezeného hrobu), a je s ním mnohokrát zacházeno jako s celebritou. Při zkoumání severokorejského pohledu na mýtus se naskýtá i paralela s jižní stranou, které je věnována následující podkapitola: kult Tanguna – velkého předka – tädžongismus. Na tomto místě bylo podstatné srovnání, jak obě strany pracují se stejným základem, a jak jsou jejich ideologie podobné.

Hlavním cílem bakalářské práce je bezpochyby potvrzení myšlenky, že zakladatelský mýtus o Tangunovi má své právoplatné místo v moderní historii společnosti, i s upozorněním na to, že jeho výklad nemusí být vždy správný, a naopak často dochází k zneužívání mýtu pro ideologické potřeby. To ale nic nemění na důležitosti mýtu – právě naopak – jde o podtržení jeho významu, který může být aplikován dokonce i na dějinné události moderní korejské společnosti, pokud je to nutné. Dalším důležitým cílem bylo vyvrátit některé mylné domněnky, že neexistuje kontinuita při práci se zakladatelským mýtem o Tangunovi v korejských dějinách. Vyskytuje se totiž předpoklad, že se mýtus objevuje pouze v klíčových dějinných okamžicích, tedy když je zapotřebí použít jeho obsah jako oporu pro etnický nacionalismus, nebo při ospravedlnění nároků na určité území. Prostřednictvím hledání v historických pramenech se pokusím dokázat, že se něj odkazuje velké množství panovníků, bez ohledu na dynastii, státem

zavedenou ideologii či náboženství. Otázkou je, jestli se rituály a obřady spojené s vzdáváním holdu prapředkovi Tangunovi proplétají celou historickou linií.

Pro přepis korejských jmen a názvů je v celé práci použita česká vědecká transkripce, přičemž je první v pořadí český zavedený název či překlad a v závorce korejský název, případně doplněný čínskými znaky, jejichž užití bylo v dané době častější. Pokud jde o korejské autory píšící anglicky, respektuji jejich zvolenou transkripci u konkrétního zdroje. U ojediněle se vyskytujících přepisů ruské cyrilice do latinky také zachovávám pravidla české vědecké transkripce podle normy ČSN ISO 9 (*Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky*). Všechny překlady ze světových jazyků nebo korejštiny jsou vlastní, není-li uvedeno jinak.

Roky narození a úmrtí daných panovníků či autorů-kompilátorů literárních děl jsou uváděny vždy v závorce za jménem, pokud byly dohledatelné.

1. Zakladatelský mýtus o Tangunovi

Mýtus o Tangunovi je – podobně jako každý jiný zakladatelský mýtus – protkán mnohými více či méně rozluštitelnými motivy, a zároveň velmi zdárně odkrývá představy tehdejších lidí. Pokud bychom pro srovnání nahlédli k nejbližším korejským „sousedům“ – tedy myšleno k Japonsku a Číně, našli bychom i u jejich mýtů určité podobnosti. V Číně by se zdál jakožto nejvíc podobný Tangunovi bájný císař Jao (尧), o kterém se dozvídáme ze Zápisků historika. Na rozdíl od Tanguna sice nejde o prvního vládce v pořadí, ale přes to je považován za významnou postavu čínské mytologie. Měl být tím, kdo začal s uspořádáním světa a kosmologií. Důležité je ale datum 2333 př.n.l., které stojí na počátku mýtu o Tangunovi. I samotný císař Jao je zmíněn v úvodu mýtu, a tím je prokázána nejen historická návaznost, ale také propojenost těchto dvou států.⁵ Proto je vhodné znát mýtus o císaři Jao alespoň okrajově.

Vybraný japonský mýtus sice nenaznačuje dějinnou provázanost, dle mého názoru je však více podobný tomu korejskému, alespoň co se obsahové stránky týče. Píše se o něm v kronice *Kodžiki* (古事記, Zápisky o starých věcech), kde vystupuje postava bohyně slunce Amaterasu, která chce předat pozemskou vládu svému synovi. On ale místo sebe navrhuje na trůn svého syna, Ninigi no mikota, neboli „Boha pokojných rýžových klasů“. Ninigi no mikoto sestupuje na zem spolu s mocnými duchy a insigniemi (podobně jako otec Tanguna), na vrchol štítu Kudži v pohoří Takačiho.⁶ Následně zplodí potomka jménem Džimmu, který se stane zakladatelem japonské dynastie vládnoucí dodnes.⁷

Po zařazení Tanguna do pomyslné geografické roviny a nepůsobí příliš odtrženě, je nyní vhodné se více zaměřit na jeho strukturu a obsah. Jelikož je mýtus o Tangunovi poměrně krátký, je zde zachována celá jeho podoba:

„Ve Wej-šu se praví: Před dvěma tisíci lety existoval muž zvaný Tangun, který za časů panování císaře Jaa založil říši Čosön v místě zvaném Asadal. V Kogi se praví: Za dávných časů žil Hwanin, který měl vedlejšího syna⁸ Hwanŕnga [sic!]. Ten často obracel své úmysly k Podnebesí, kde chtěl najít svět lidí. Otec, který se dozvěděl o

⁵ SEIDMAN, Anthony. In *2300 BC, Emperor Yao*. *Ambit*, no. 214, 2013, str. 59

⁶ *Kodžiki*, 2012, s. 102–116

⁷ Oficiální svátek založení japonského státu (建国記念の日) je odvozen od Džimmuova nástupu na trůn, podobně jako je tomu v Koreji – káčchöndžöl, tedy den založení korejského státu.

⁸ Motiv vedlejšího syna je na tomto místě zajímavý, jelikož se jedná o palčivý problém, který hýbal pozdní středověkou Koreou – zmínka o vedlejším synovi již v takto raném díle by mohla znamenat, že jde o upravenou verzi. Je také možné, že ačkoliv byl Hwanung nadaný vůdce, v nebeském království by se vladařem stát nemohl – proto ho otec poslal pryč na zem.

synových záměrech, zhlédl na pohoří Tchäbäksan⁹, kde spatřil lid velkých možností. Dal synovi tři nebeské pečeti a poslal ho, aby tam vládl. V čele skupiny tří tisíc nebešťanů sestoupil Hwanüŋg pod posvátný strom na vrcholku Tchäbäksanu. Toto místo se pak nazývalo městem duchů. Od té doby byl Hwanüŋg titulován ‚nebeský král‘ a spolu s vládcí deště a mraků dohlížel na zemědělské práce, dlouhý život, léčbu nemocí, udělování trestů, posuzování dobra a zla. Řídil běh světa vládou nad třemi sty šedesáti záležitostmi. V té době žili v jedné jeskyni tygr a medvědice¹⁰, kteří bez ustání prosili Hwanüŋga, aby je proměnil v lidské bytosti. Ten jim dal nakonec svazek pelyňku a dvacet hlaviček česneku se slovy: ‚Můžete se stát lidmi, pakliže po dobu sta dní nespátríte denní světlo a nepožřete jiného jídla, než vám zde dávám.‘ Tygr s medvědicí posvátné byliny přijali a živili se jimi. Po jedenadvaceti dnech strádání se tělo medvědice proměnilo v lidské, tygr, který tuto zkoušku nevydržel, zůstal, jak byl. Jelikož nebyl nikdo, s kým by žena-medvědice mohla počít, prosila pod posvátným stromem za obtěžkání. Hwanüŋg se na chvíli proměnil v člověka a splnil její přání. Poté počala a za čas porodila syna, který dostal jméno Tangun. Ten roku kjöŋgin, v patnáctém roce vlády císaře Jaa, vyhlásil říši Čosön, jejímž hlavním městem učinil Pchjöŋgjangsöŋg. Později ho přesunul do Asadalu v Pägaksanu, jenž je také znám jako Kunghülsan nebo Kümmidal. Zde Tangun vládl zemi po dobu 1500 let. V roce kimjo dosadil čouský král Wu na trůn říše Čosön muže jménem Kidža¹¹ a Tangun odešel do Čangdanggjöŋgu, posléze se znovu vrátil do Asadalu, kde ve věku 1908 let opustil tento svět a stal se duchem hor.‘¹²

Když srovnáme předchozí japonský mýtus a ten o Tangunovi, můžeme si povšimnout dvou věcí. Prvním prvkem je královský statut předků. Je patrné, že král (či jiná obdoba panovníka) měl v historii obou zemí své nepopíratelné místo, a častokrát je funkce krále povýšena na prostředníka mezi nebesy a zemí (tedy božstvem a lidstvem). Taková teze není

⁹ Historici se přiklánějí k názoru, že se nejedná o dnešní Tchäbäksan v provincii Kangwön (ačkoliv se najde pár nacionalistických nadšenců, kteří jsou o tom přesvědčeni). Někteří naopak věří, že by to měla být hora Päktu.

¹⁰ Ačkoliv je pravděpodobné, že zvířata odkazují na totemismus, motivace stojící za jejich výběrem není zřejmá – například tygr je v korejských příbězích typicky kladnou postavou, zatímco zde nezvládne zadaný úkol. Totem medvědice tedy mohl hrát významnější – vítěznou – roli.

¹¹ Kidža (箕子) měl být korejským králem čínského původu (potomek dynastie Šang), který je zmíněn v čínských Zápisích historika (93/91 př.n.l.), z korejských pramenů pak v Samguk sagi (1145).

¹² Samguk jusa: *Nepominutelné události Tří království*. str. 57-59

ničím novým – s božským původem panovníků se setkáváme běžně napříč nejrůznějšími kulturami.¹³ Nebeský původ by dobře sloužil nejen kvůli mýtickým a rituálním účelům, ale mohl tímto způsobem také legitimizovat nárok na trůn – právo nové vládnoucí dynastie by bylo zajišťováno nikoliv vojenskou silou nebo prokázáním schopností, ale jen a pouze božskou autoritou.¹⁴ Korejský mýtus o Tangunovi se od toho japonského nepatrně liší v tom, že je Tangun „polovičního“ původu – vznikl spojením medvědice proměněné v ženu a boha Hwanunga. Korejská varianta o to více zdůrazňuje důležitost spojení božstva a pozemského národa. Nelze ani opomenout snahu medvědice o správné chování, které bylo odměněno. Medvědice uposlechla nařízení Hwanunga, splnila zadaný úkol, a proto se mohla stát člověkem, jehož podoba odrážela dobrý morální charakter i správné následování panovníkovy vůle. Tyto kvality byly bezpochyby žádané a považovány za ctnostné pro každého řádného poddaného, a mýtus mohl korigovat morálku jednotlivců. Zároveň je zde vyzdvihována služba státu – něco, co sehraje svou roli v korejské historii hned několikrát.

Další důležitou částí, která spojuje oba mýty, je sestoupení na horu. Přítomnost tohoto *axis mundi* neboli symbolu, který vychází z šamanismu a animismu, není pro znalce mytologických příběhů ničím překvapujícím. Hora jako osa či střed světa, která spojuje nebesa se zemí je silně přítomna v prvních korejských (i jiných východoasijských) náboženských představách. Tyto představy prostupovaly i do běžného života korejských obyvatel, kteří na kopcích či horách stavěli obětní místa, a hora byla vždy velice významným (a pravděpodobně nejvýznamnějším) přírodním útvarem. Horské božstvo (někdy také „duchové hor“), nazývané *sansin*¹⁵, je považováno za jednu z nejmocnějších entit. Ale nejde jen o klasickou představu božstva jako takového – *sansin* je v některých případech provázán se samotným zakladatelem Tangunem.¹⁶ Jak vyplývá z mýtu, Tangun se v závěru svého pozemského života stává duchem hor, proto existuje předpoklad, že zde zaujímá pozici božstva *sansin*.

¹³ Pro Koreu nejbližší je ovšem čínský koncept mandátu Nebes (天命, *tchien-ming*), což je božské oprávnění vládnout zemi. Z evropského prostředí pak podobné pojetí nalzáme u římských císařů a jejich doktríny božského práva panovníka (*Zákon dvanácti desek*). Odvozování své moci „z Boží milosti“ bylo běžné až do novověku, viz např. *České dějiny v dokumentech*.

¹⁴ GRAYSON, James H. *Tangun and Chumong: The Politics of Korean Foundation Myths*. Folklore (United Kingdom), vol. 126, no. 3, str. 253–265

¹⁵ *Sansin* (山神) se velmi často vyskytuje v buddhistických chrámech, ale i v šamanských svatyních. Většinou je zobrazován jako starší muž v doprovodu s tygrem a červenou borovicí. Jednotná podoba ovšem neexistuje.

¹⁶ GRAYSON, James H. *Female Mountain Spirits in Korea: A Neglected Tradition*. Asian Folklore Studies, no. 1, 1996. str. 120

Existuje několik teorií, co přesně by přeměnění Tanguna na ducha hor mohlo představovat. Britský profesor James H. Grayson ve svých studiích¹⁷ pracuje s myšlenkou, že by se Tangun měl stát *sansinem* všech korejských hor, a jeho duch je transcendentní a univerzální. Taková myšlenka by mohla působit lákavě, protože by dodávala pocit propojenosti a koherence. Naopak americký akademik David A. Mason¹⁸ se od tohoto názoru distancuje, a Tanguna bere „jen“ jako ducha jedné konkrétní hory. Osobně mi přijde logičtější, aby se Tangun stal *sansinem* pouze jedné hory, jelikož neexistují žádné přímé důkazy proto, že by tomu mělo být jinak. Už při prostudování samotné *Samguk juse* nacházíme řadu příběhů¹⁹, ve kterých se lidé po záslužných činech stali horskými bohy, či se s nějakými na svých cestách setkali. V příbězích nechybí ani ženské postavy, které byly za svou věrnost či jinou ctnost odměněny tím, že se mohly stát ochránkyní – duchem – některé hory. Plná propojenost *sansin* s Tangunem by proto mohla být zavádějící, a raději bych se do ní nepouštěla.

Dle Edmunda Leache a jeho reformy již vytvořené strukturální analýzy mýtu²⁰ je nutné napojovat mýty na lokální sociální kontext. Každému je zřejmé, že mytologické představy budou dávat smysl jen a pouze v daném prostředí, ve kterém jsou aplikovatelné. I přes to je ale možné mýtus o Tangunovi pochopit na základní rovině, právě protože v něm spatřujeme univerzální vzorce, které můžeme přenést na něco, s čím si dokážeme lépe poradit – například legitimizace původu by nemusela být příliš obtížně pochopitelná ani v dnešní době. Je pravda, že je mýtus o Tangunovi plný nejrůznějších motivů, se kterými by se dalo pracovat. Otázkou zůstává, zdali je analýza těchto univerzálních vzorců tím, čím bychom se při práci s Tangunovským mýtem měli zaměřit.

Nepovažuji za správné se snažit o jakékoliv „shrnutí“ hlavních myšlenek mýtu o Tangunovi – to ani není jeho účelem, protože jak vyplývá z předchozí teze Edmunda Leache, každý mýtus pracuje vědomě i nevědomě (což znamená, že není možné se dopátrat hlubinné mytologické struktury, ale ani to není zapotřebí). I přes to je patrné, že zde velkou roli sehrálo nastolení a upevnění sociálního řádu, a také již několikrát zmiňované obhájení panovnického

¹⁷ GRAYSON, James H. *Myths and Legends from Korea: An Annotated Compendium of Ancient and Modern Materials*. Psychology Press. 2001. str. 24-26

¹⁸ Viz obsáhlá webová stránka pana Masona: „*San-shin*“ [online], konkrétně *The Myth of Gojoseon's Founding-King Dan-gun* [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: http://www.san-shin.org/Dan-gun_Myth.html

¹⁹ Jako příklad si uveďme příběh obsažený v *Samguk juse*, který vypráví o slavném generálovi království Silla, Kim Ju-sinovi (金庾信, 595-673), který je před nebezpečím varován třemi ženskými strážkyněmi hor (*sansin*).

²⁰ Edmund Leach se především ve svém díle *Claude Levi-Strauss* (1970) snaží o syntézu mezi funkcionalismem a strukturalismem; takové zacházení s mýty nám dovoluje oprostít se od zažitě představy, že je mytologie beze smyslu, a klade důraz na respektování etnografických diverzit.

rodu. Historizace mýtu není ničím novým, ale může být stejně nebezpečná, jako potřebná. Při zacházení s mýtem je nutné postupovat velice opatrně, abychom zamezili nejen nesprávným interpretacím, ale také kolikrát manipulacím, které mají za cíl ospravedlnit či dokonce vyzdvihovat extrémní nacionalistické tendence.²¹ Je nutno podotknout, že historizace mýtu není ani zdaleka nutná proto, aby mýtus plnil svou původní funkci, při zkoumání práce s historickými prameny se o tom přesvědčíme. Tangun může být pro Korejce něčím významným – a to i přes to, že zůstane tím, čím původně je: mýtem.

²¹ Velmi zajímavě se k problematice multikulturalismu a etnickému nacionalismu ve vztahu k mýtu o Tangunovi vyjadřuje profesor Horace J. Hodges z Ehwa University, konkrétně ve svém článku na webu Gypsy Scholar [online]. *Dangun Myth: Memory of Mixing?* 2008 [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <http://gypsyscholarship.blogspot.com/2008/12/dangun-myth-memory-of-mixing.html>

1.1 Mýtus v korejském kontextu

Uvedení korejských mytologických představ a jejich zařazení může být obzvlášť pro člověka zvyklého na západní koncept řecko-římského mytologického pantheonu složité. V porovnání s dobře strukturalizovanou hierarchií těchto mýtů se zdá být korejská mytologie poněkud chaotická, nebo dokonce nezajímavá. Při podrobnějším zkoumání řecko-římských mytologických odrazů bychom zjistili, že ani zde není vše tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale díky dlouhodobému zpracování a úpravám se ustálila podoba, která je snadno pochopitelná i pro žáka základní školy.²²

Všechny národní mýty se ale liší i regionálně, tyto odlišnosti ovšem nebývají při pozdějším výkladu reflektovány, právě kvůli tomu, aby byly srozumitelnější. Jejich osekávaná podoba se dostává do povědomí dalších generací z textových zdrojů, reálná praxe ale bývá jiná. Stejně je tomu i na korejském poloostrově. Rozdíly spatřujeme nejen mezi mýty vyprávěnými na pevnině a na ostrově Čedžu, ale také shledáváme nemalé diference mezi mytologií na jihu a na severu.²³

Pro správné pochopení mýtů specifických pro danou oblast, je nutné znát i kontext, ve kterém se vyskytují. Pokud hlouběji budeme po původu korejských mýtů, můžeme si všimnout, že se postavy plnící stejnou funkci objevují v celém regionu, ale mají jiná jména. Nelze nezmínit univerzální pravdu, která říká, že se lidé po celém světě zabývali podobnými otázkami: stvoření světa, vznik lidského života, zakládání států, boj s nemocemi a vysvětlení přírodních katastrof. Snaha zodpovědět tyto otázky dala vzniknout mýtům, které najdeme po celém světě, a některé podobné aspekty nacházíme u kultur jinak vzdálených. Jestliže ale připustíme, že jsou si mýty napříč zeměpisnými šířkami blízké, čím je korejský mýtus jedinečný? Co z obyčejného mýtu činí mýtus národní?

Jak již bylo zmíněno, bylo by nemožné uspořádat korejskou mytologii do pantheonu, chrámu všech bohů, ve kterém by měl každý svou nezpochybnitelnou roli. Ačkoliv existují pokusy o rozřazení korejských mýtů dle jejich funkcí²⁴, stále jde jen o autorské řešení umělého uskupení mytologie než o reálnou tradici. Jako další se nabízí rozdělení na mýty, jež byly zapsány, a dnes se s nimi pracuje jakožto s korpusem historických pramenů, a na mýty, které

²² Viz např. Radek Chlup, *Jak náboženství vysvětlovat nereduktivně: Hranice racionality a sebereflexivity*, 2019.

²³ KIM, Hön-sön. *Hamkjöng-do musok sōsa-si jöngu* [Studie šamanistické narativní poezie provincie Hamkjöng]. Kubi munhak jöngu. 8. 1999. str. 219–256.

²⁴ Např. Wön-o Ch'oe. *An Illustrated Guide to Korean Mythology*, 2008: Zde autor pracuje se zakladatelskými mýty, heroickými mýty, mýty o šamanech, rodinnými mýty, mýty o nemocech a dalšími.

převládají v moderní orální tradici. Do první ze dvou kategorií, tedy mýty, se kterými je zacházeno jako s historickými reáliemi, a které posloužily k upevňování národní identity, spadá právě mýtus o Tangunovi, ale i další zakladatelské mýty – mezi nejznámější patří bájný vládce Ko Čumong²⁵, nebo Hjökkösewang²⁶. Tyto mýty se liší od druhé kategorie právě tím, že jsou silně historizovány, někdy až do té míry, že je obtížné rozlišit mezi realitou a fikcí. Většinou jde o mýty, které v sobě nesou příběh o založení konkrétního království či vznik dynastie, ačkoliv tato kategorie i některé další mystické příběhy, které vyprávějí o původu nekrálovských linií.²⁷

Druhá kategorie zvaná „orální mytologie“ se primárně skládá ze šamanských příběhů, které byly vyprávěny a předávány během rituálů a náboženských obřadů *kut*, během kterých šamani promlouvali k bohům.²⁸ Oproti zakladatelským mýtům by se o této mytologii dalo tvrdit, že je „živoucí“, a nese v sobě mnohem bohatší obsah než historizující mýty. Pravdou zůstává, že byl vztah k šamanismu a s ním spojeným příběhům vždy komplikovaný, a ani v současné době se tato ambivalence příliš nezměnila. Šamanistická mytologie byla považována za něco špatného, něco, co má za úkol podvracet tradiční konfuciánské ctnosti – paradoxem je, že šamanismus je dodnes silně spjat s každodenním životem, ačkoliv jde o něco, o čem se na veřejnosti příliš nemluví.²⁹ Dnes jsou tradiční vesnické obřady – které byly vždy symbolem komunity – spíše na ústupu, zatímco do popředí se dostávají rituály, které jsou dělány na zakázku jednotlivcům. Většina z nich ovšem nejeví zájem o samotnou mytologii spojenou s rituálem, jde pouze o nutný proces.³⁰

Za pravé průkopníky ve zkoumání korejské mytologie (se zaměřením na první kategorii – zakladatelské mýty) by se dali považovat historici I Pjöng-do a Čchö Nam-sön. Především I Pjöngdo se zasloužil o představení nové historie Koreje, ale zároveň se sám stal kontroverzní postavou kvůli svému údajnému spojení s japonským náhledem na rasu a etnicitu – měl být spojován s tehdejší koloniální vládou, která překrucovala korejskou historii a schválně znevažovala historické prameny, mezi které patří i *Samguk jusa*. Na druhou stranu je jeho přínos

²⁵ „Čarostřelec“ Ko Čumong (asi 58–19 př. n. l.), podle legendy založil v roce 37. př. n. l. království Kogurjō

²⁶ Hjökkösewang (69 př. n. l. – 4 n. l.), zázračný chlapec stojící za založením království Silla. Zajímavé je, že ani zde není dodržena pokrevní příbuznost, a Hjökkösewang přichází jako znamení z nebes.

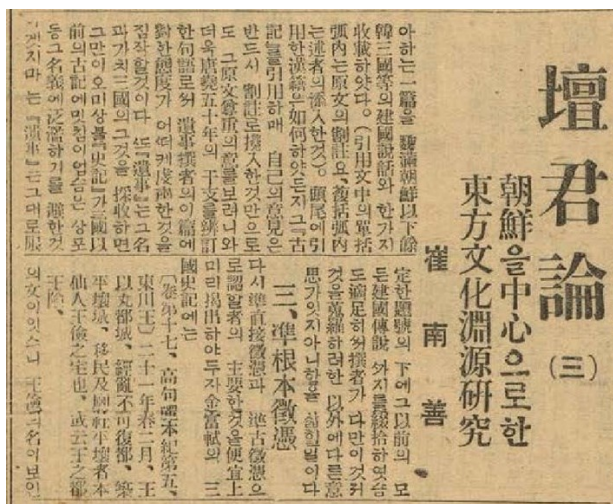
²⁷ SÖ, Täsök. *Hanguk sinhwaüi jöngu*. Söul. 2002

²⁸ Ibid.

²⁹ PETTID, Michael J. „May the Gods Strike You Dead! Healing Through Subversion in Shamanic Narratives.“ *Asian Folklore Studies*, vol. 62, no. 1, 2003, str. 113–132

³⁰ HONG, Tchähan. *Hanguk sösamuga jöngu*. Söul. 2002

nepopíratelný, a jeho dílo stálo na počátku hlubšího bádání po odkazech mytologických i historických.³¹ Naopak Čchö Nam-sön se později proslavil jako přesvědčený nacionalista, který vydal svou verzi komentářů k *Samguk jusa* (1940), ale také jim předcházející Pojednání o Tangunovi (*Tangunon*) v deníku *Tonga ilbo* z roku 1926, které mělo sloužit jako potvrzení Tangunovy existence v reakci na jeho zapření z japonské strany. Je nutno podotknout, že i přes všechny nacionalistické snahy Čchö Nam-söna je i na něj nahlíženo jako na kontroverzní osobnost, a nevyhnulo se mu ani zatčení za údajnou kolaboraci v roce 1949³².

Obr. 1 – Ukázka z Čchö Nam-sönova pojednání o Tangunovi, které přispělo k popularizaci mýtu³³

Pokud bychom hledali více racionální přístup k mýtu o Tangunovi, s největší pravděpodobností by se jednalo o levicově zaměřeného Päk Na-muna³⁴, který v roce 1933 přichází se svou prací Sociální a ekonomické dějiny Koreje³⁵, ve které se výrazně distancuje od svých současníků, kteří tvrdili, že by Tangun měl být reálnou historickou postavou. Päk naopak zastává názor, že jde o čistý mýtus, který má i přes to svou hodnotu. Je patrné, že Päk byl silně ovlivněn marxistickým pojetím mytologie jako něčeho, co má pomoci s přechodem od primitivní rozdrobené společnosti k vyspělejším státům³⁶. Jde o první výraznější odklon od předchozího zacházení s mytologií v korejském kontextu.

³¹ PAI, Hyung Il. *Constructing "Korean" Origins: A Critical Review of Archaeology, Historiography, and Racial Myth in Korean State-formation Theories*. 2000, str. 121

³² Nejasnému přístupu k aktivním historikům za japonské koloniální nadvlády bude věnován prostor v kapitole Formování tangunského nacionalismu.

³³ Tangunon Čchö Nam-sön. *Wikisource* [online]. Wikisource, 2018 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: <https://images.app.goo.gl/3Dgfzs85TxBCDYzC7>

³⁴ Päk Na-mun (1894-1979) byl pedagog a politik. Šlo o hlavního představitele socialistických ekonomů. Po roce 1948 zastával významné funkce v KILDR.

³⁵ *Čosen šakai keizaišii* (朝鮮社會經濟史)

³⁶ O'NEILL, John. "Marxism and Mythology." *Ethics*, vol. 77, no. 1, 1966, str. 38–49.

Pro úplné zachycení korejské mytologie zakladatelských mýtů je nutné podrobněji představit i již zmíněného Čumonga, který bývá často s Tangunem stavěn do opozice, a je také jedním z více známých a prostudovaných příběhů. Mýtus o Čumongovi, zakladateli království Kogurjō se strukturou sice nepřibližuje tomu tangunskému (Čumong zrozený z vejce, pod tlakem utíká ze svého původního území, aby založil království nové; také rozepře mezi nevlastními bratry jsou něčím, co by se u mýtu o Tangunovi najít nedalo), je ale podobný jiným mýtům, které se vyskytovaly v Číně³⁷, nebo v samotné Koreji.

Co je ale na mýtu o Čumongovi z pohledu zkoumání mytologie nejzajímavější je fakt, že na rozdíl od příběhu o Tangunovi se na západ dostává jako první korejský mýtus. Poprvé se vyskytuje u Jeana-Baptista du Halda³⁸, v jeho díle *Geografický, historický, chronologický, politický a fyzický popis Čínské říše a čínské Tartárie*,³⁹ které bylo publikováno v roce 1735. Toto dílo obsahovalo mimo jiné první mapu Koreje. Du Halde věnoval celou jednu kapitolu korejskému království, ve které popsal folklór a mytologii. Předpokládalo by se, že začne vyprávěním o Tangunovi, jak se tomu později stane zvykem u jiných publikací, jenže Du Halde Tanguna vůbec nezmiňuje. Místo něj zde figuruje Čumong coby primární zakladatelský mýtus.

Existují pouze dohady, z jakého důvodu je postava Tanguna v tomto díle zcela opomenuta. Samozřejmě, dá se pracovat i s teorií, že jezuitští misionáři během svých cest jednoduše nenarazili na nikoho, kdo by mýtus o Tangunovi dokázal řádně popsat, nebo ho opomenuli z jiného důvodu – mýtus o Čumongovi mohl také působit atraktivněji. Pravděpodobnější verzí je ovšem to, že Tangun zkrátka nebyl v jisté době příliš důležitý – Čumong stál v popředí jakožto hlavní symbol historického státu a korejského lidu. Otázkou zůstává, proč a kdy se pozice Tanguna natolik radikálně změnila.

³⁷ Například Pangu (盤古) je v čínské mytologii považován za první živou bytost zrozenou z vejce, v ruské mytologii (A. N. Afanasjev) je z „kosmického“ vejce stvořen celý svět. V Koreji jsou pak strukturně podobné mýty o založení států Kaja, u kterých je patrný aspekt útěku.

³⁸ Jean-Baptiste du Halde (1674-1743), byl francouzský jezuitský historik, který se specializoval na čínskou kulturu, historii a společnost (a také na čínskou Tartárie – tedy území Mandžuska, ale i dnešního Kavkazu, Sibíře, Turkestánu a Mongolska).

³⁹ Ve francouzském originále *Description géographique, historique, chronologique, politique, et physique de l'empire de la Chine et de la Tartarie chinoise*

1.2 Verze mýtu

Zakladatelský mýtus o Tangunovi, který se stal základním kamenem pro jedinečné pojetí korejského nacionalismu, předpokládá existenci prvotní orální tradice. Stejně jako ostatní mytologické ideje, i Tangun nalézá svůj pravděpodobný původ v ústním předávání příběhu a jeho šíření mezi lidmi. Lidská zkušenost je taková, že mnoho folklórních tradic zanikne s dobou, a proto je pro zachování a pevné dějinné ukotvení mýtu důležité jeho zapsání⁴⁰. Prostřednictvím písemné formy může být řádně zpracován či analyzován mýtus, který by jinak nemusel přežít zkoušku dějin.

Jelikož počátek Tangunovy vlády datujeme už roku 2333 př.n.l.⁴¹, a jeho samotnou existenci ještě dříve, je jasné, že nalézáme i mnoho zmínek a verzí o Tangunovi. Zůstává otázkou, zdali je mírná diference verzí pro korejskou historiografii zásadním problémem, a co to pro výklad mýtu znamená. Bylo by možné zpochybňovat pravost jedné či druhé verze, nebo odvrhnout všechny známé podoby příběhu a snažit se najít něco jiného, co by mohlo vyhovovat novým generacím. Který zapsaný mýtus je ten pravý? Tímto problémem se zabývá především Claude Lévi-Strauss, hlavní představitel náboženské antropologie, když v článku *Strukturální analýza mýtu* uvádí:

*„Tato metoda tedy vylučuje problém, který byl doposud jednou z hlavních překážek pokroku mytologických studií, konkrétně hledání skutečné verze nebo starší verze. Naopak mýtus definujeme jako něco, co sestává ze všech svých verzí; jinak řečeno: mýtus zůstává stejným tak dlouho, dokud ho jako stejný cítíme. [...] Pokud je mýtus tvořen všemi svými variantami, strukturální analýza by to měla brát v potaz.“*⁴²

Z výkladu Clauda Lévi-Strausse vyplývá, že pouze pokud budeme pracovat se všemi existujícími variantami mýtu, můžeme jej skutečně pochopit. Ačkoliv je toto tvrzení často bezpodmínečně přijímáno mnohými antropology zabývajícími se religionistikou a zakladatelskými mýty, v korejském kontextu výkladu mytologie podstatně převážila jedna verze – ta nejstarší doložená – z kroniky *Samguk jusa* (přibližně 1280), kterou sepsal mnich Irjŏn⁴³. I dnes je nejčastěji citována, a pokud se analyzuje tangunský mýtus, vychází z podoby verze, jak je zapsána v neoficiální kronice. Důvodů pro to může být hned několik: je možné, že

⁴⁰ BASCOM, William Russell. *The Forms of Folklore: Prose Narratives*. University of California. 1965. str.1-2

⁴¹ Dle nejstarší verze mýtu, tj. *Samguk jusa: Nepominutelné události Tří království*. str. 57

⁴² LÉVI-STRAUSS, Claude. *The Structural Study of Myth*. The Journal of American Folklore, vol. 68, no. 270. 1955. str. 435

⁴³ Irjŏn (一然, 1206-1289), byl buddhistický mnich za dynastie Korjŏ, také „osvícený učitel národa“.

se zápis v *Samguk juse* stal pomyslným odrazovým můstkem pro další pokusy o uchopení mýtu, a jelikož je v Koreji tradičně kladen důraz na zachovávání respektu ke starším – dějinné návaznosti nevyjímaje – bylo nutné vycházet z jediného zapsaného zdroje. Dále je patrné, že jelikož se jedná o nejstarší verzi mýtu, bylo jeho užití jakožto výchozího pro ostatní komparativní analýzy potřebné.⁴⁴

Kromě již zmíněného mýtu ve znění ze *Samguk juse*, existují ještě další tři, jejichž psaná podoba se nám zachovala. Skoro paralelně se *Samguk jusou* vznikala *Čewang ungi* (帝王韻紀, asi 1287) neboli Písň králů a císařů, dvoudílná historie od I Süng-hjua⁴⁵, ve které také můžeme najít zmínku o praotci Tangunovi. Pomineme-li samotný obsah kroniky, je již na první pohled patrný rozdíl mezi těmito díly. *Čewang ungi* je psána veršovaně, přičemž první část tvoří verš pětislabičný, a druhou část sedmislabičný. Můžeme předpokládat, že dílo bylo zpíváno, stejně jako tomu bylo u čínských vzorů z doby dynastie Tchang.⁴⁶ Jelikož byla tvořena (stejně jako *Samguk jusa*) během doby politické nestability a vnějšího zásahu, nabízí pohled na svět, v němž jsou všichni panovníci předchozích království potomky Tanguna, a rovněž tvrdí, že Tangun založil zemi v tomtéž roce, jako čínský císař Jao. Zřejmě se jednalo o reakci na zvýšený zahraniční tlak, a snahu o odůvodnění si korejské státnosti. Po svém vydání v roce 1287 byla kniha znovu vydána v roce 1360 (9. rok vlády krále Kongmina) a 1413 (13. rok vlády krále Tchadžonga), dá se tedy usuzovat, že si i ona získala svůj ohlas.

Ačkoliv je forma mýtu a esence samotného příběhu zapsána velmi podobně v *Samguk juse* i v *Čewang ungi*, při podrobnějším náhledu do historického kontextu můžeme pozorovat několik odlišností. Výraz pro božstvo „*sangdže* (上帝)“, se původně vztahoval na nebeské božstvo ve starověké Číně⁴⁷, a je běžně dáván do souvislostí s nebeskou myšlenkou konfucianismu. To znamená, že v čínském politickém chápání má panovník právo na vládnutí právě díky svým zbožštělým zemřelým předkům, a nebesa propůjčují moc těm, kteří mají

⁴⁴ GRAYSON, James H. *The Myth of Tan 'gun: A Dramatic Structural Analysis of a Korean Foundation Myth*. Korea Journal. 37(1), 1997. str. 36.

⁴⁵ I Süng-hju (李承休, 1224-1300), byl učencem během pozdní doby dynastie Korjō.

⁴⁶ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam, MALINA, Jaroslav, ed. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. Brno: Nadace Universitas, 2007. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). str.50

⁴⁷ CHANG, Ruth H. *Understanding Di and Tian: Deity and Heaven from Shang to Tang Dynasties*. Sino-Platonic Papers. 2000. str. 6

schopnost vládnout moudře a spravedlivě. Oproti *Samguk juse* je zde proto odráženo konfuciánské myšlení.⁴⁸

Naprosto chybí zkouška odhodlání dvou zvířat i transformace medvěda, naopak má Tangun úplnou božskou podstatu: místo toho, aby byla medvědice za odměnu přeměněna v krásnou ženu, je zde podán jakýsi elixír zemskému božstvu (či duchovi), ze kterého se následně stává žena – budoucí matka Tanguna. Ovšem důležitý aspekt – aspekt proměny – je zachován.

Dále je zde nutné uvést i rozdíl v použitém znaku „tan“ u slova Tangun. Jedná se o dva odlišné znaky, tedy 壇 a 檀. Pokud se podíváme na definici prvního znaku „tan“ - 壇, jde o výraz pro oltář, případně svatyni. Kdežto druhý „tan“ - 檀 představuje santalové dřevo. Strom, na první pohled nepodstatný, hraje v mýtu i folklórních představách klíčovou roli. Slouží zde jako božský oltář, ke kterému sestupuje z nebes Hwanung, otec Tanguna. Jde tedy o kosmickou osu, která spojuje nebeský svět s tím pozemským.⁴⁹ Je nutno podotknout, že strom, ze kterého je získáváno santalové dřevo, je spíše typickým pro jihovýchodní Asii a Indii než pro prostředí Koreje. Je tedy možné, že by se mohlo jednat o buddhistický odkaz, na rozdíl od konfuciánské verze.

Čewang ungi bere v úvahu nejen religiózní element těchto posvátných stromů, ale také je představuje jako místo svatyně, u kterých byly vykonávány obřady za početí dítěte. Právě díky modlitbě u posvátného stromu mohla Ungnjö počít Tanguna – a on tím získat své jméno, které by se dalo přeložit jako „santalový princ“. Pokud je tedy posvátný strom v *Samguk juse* jen předmětem duchovního původu, v *Čewang ungi* dostává nový rámeček: neprezentuje pouze nedosažitelnou myšlenku a koncept božství, ale i samotnou formu boha. Kombinuje aspekt božského uctívání s původním rostlinným významem z hlediska lidové víry.

Další verze mýtu je známá z patnáctého století, a je obsažena v *Ůngdžesi ču* (1462, osmý rok vlády krále Sedžoa). Toto dílo, sepsáno státním úředníkem Kwōn Namem⁵⁰, by se dalo vyložit jako komentáře o básních psaných na panovníkův rozkaz. Spíše než jako autor se zde Kwōn Nam představuje jako již typický kompilátor, který vkládá komentáře k básním svého dědečka Kwōn Kūna. Je známo, že Kwōn Kūn začal s psaním básní na příkaz panovníka

⁴⁸ *Čewang ungi. Urijōksanet* [online]. Kwačchōn: National Institute of Korean History [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: http://contents.history.go.kr/front/ht/view.do?levelId=ht_001_0020_0010_0020

⁴⁹ *Sintansu. Hankuk mindžok munhwa tǎbǎk sačōn* [online]. The Academy of Korean Studies. [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: <https://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0032738>

⁵⁰ Kwōn Nam (權寧, 1416-1465), také známý pod jménem Sohantang, byl státním úředníkem a historikem, pocházel z významného klanu.

Tchädžoa, který potřeboval získat jeho talent pro rozvoj a podporu nově vznikající dynastie⁵¹. Kwōn Kūn významný právě tím, že stál na pomezí dynastie Korjō a Čosōn, a byl jedním z představitelů neokonfucianismu, který pomohl postavit základy pro celou čosōnskou literárnost.

Důvodem publikace knihy jeho vnukem Kwōn Namem s anotacemi, nebyla jen pouhá snaha vyjádřit respekt ke své rodině a jejímu rodinnému pokladu. Díky svému vzdělání a přístupu k literatuře vnáší do mytologických příběhů a dějin svůj vlastní, důležitý a inovativní pohled. To se stává přínosem v dalším rozboru mýtu o Tangunovi. Kwōn Nam také cituje nedochovanou kroniku *Kogi* jakožto zdroj mýtu, ve kterém se poprvé objevuje předek Tangun. Ačkoliv je výklad mýtu v *Ŭngdžesi ču* skoro stejný, jako v *Samguk juse*, najdou se i zde drobné odlišnosti. Pokud se podíváme na obsah obou verzí mýtu, můžeme si povšimnout hned první podstatné změny: Tangun je zde hned nazýván panovníkem a božským vládcem, od první chvíle jeho zrození⁵². Něco takového není známo ani ze *Samguk juse*, ani z *Čewang ungi*. Jako další se zde objevuje nejasná rodová souvislost mezi Tangunem a královstvím Pujo⁵³. Je předpoklad, že taková představa se rozšířila právě na začátku dynastie Čosōn, a je možné, že král Tchädžo a později i Sedžo chtěli, aby byl vznášen nárok i na území, kde se dříve nalézalo království Pujo. Tato domněnka však nikdy nebyla potvrzena.

Co je ale pro mýtus jako takový podstatnější, je fakt, že Kwōn Nam zde rozpracovává mýtus o Tangunovi, a zaobírá se i podrobnostmi, které nejsou známy z jiných verzí. Kupříkladu život Tanguna zmiňuje i skutečnost, že měl syna jménem Puru či Hăpuru, a posílá ho na misi do Číny, aby hrál roli prostředníka a vyjednavače. Právě tento syn má být oním již zmíněným pojítkem mezi Tangunem a královstvím Pujo. Jelikož neměl Puru syna, který by se mohl stát následníkem trůnu, modlil se k bohům, aby mu pomohli. Po nějaké době se objevil magický kámen, pod kterým se skrýval krásný chlapec připomínající žábu. Tento chlapec se později stal korunním princem a dostal jméno Kūmwa.⁵⁴ Kūmwa se vyskytuje i v *Samguk juse*, a je všeobecně přijímán jakožto vládce Puja. Co ale známé není je jeho nepřímá spojitost s Tangunem. Proto se zdá být tato podoba mýtu ucelenější než její jiné varianty. Zajímavým

⁵¹ *Ŭngdžesi ču. Hankuk mindžok munhwa tăbăk sačōn* [online]. The Academy of Korean Studies. [cit. 2020-11-19]. Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0043099>

⁵² KWON, Nam. *Ŭngdžesi ču*. 1462.

⁵³ Pujo (2.st.př.n.l. – 494), zaniklé korejské království rozprostírající se na území severní Koreje a jihu Mandžuska

⁵⁴ YAN, Shaodang. *Cultural studies of the East Asian civilization in the dawn: On the dating of the creation mythology period in East Asia* [online]. Front. Lit. Stud. China 2. 2008. str. 287 [cit. 2020-11-19] Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11702-008-0011-4>

prvkem je i nedodržení primogenitury a seslání kouzelného chlapce bohy, aby pokračoval ve správném vládnutí. Je pochopitelné, proč se Tchädžoovi – zakladateli dynastie I, který přišel k moci převratem a sesazením předchozího krále – tento výklad natolik zamlouval.

Posledním pramenem, ze kterého můžeme vycházet, jedná-li se o tangunský mýtus, je pak *Sedžong sillok*⁵⁵, který zachovává podobnou strukturu mýtu, jako je tomu u *Čewang ungi*: opět chybí motiv těžké zkoušky a odměny pro medvědici, která se stane Tangunovou matkou. Místo toho je dosažen magický elixír, který je zvířeti podán, a jeho vypitím se promění v ženu. Oproti verzi ze *Samguk juse* nám může připadat, že je role zvířete v příběhu mnohem pasivnější, a hlavním hrdinou je vládce nebes, který vše koriguje dle svých potřeb. Předpokládá se, že i toto je odrazem konfuciánského myšlení.

Kromě vytvoření paralely s čínskými dějinami bylo také nutné zbavit se primitivnosti, kterou mohly starší verze působit. Je známo, že kult medvěda se vyskytuje na mnoha místech severní Asie a Ruska, především u tunguzských kmenů.⁵⁶ Dle konfuciánských norem ovšem nebylo vhodné používat šamanskou bohyni medvědici – známou jako Koma – jelikož něco takového bylo nechtěné a až příliš barbarské. Jde zde přitom o přímou návaznost na sibiřský šamanismus, který stál na počátku mnohých korejských lidových představ a mýtů, a o kterých se mnich Irjŏn v *Samguk juse* nebál zmínit. Dalším rozdílem je i patriarchální uspořádání konfuciánské společnosti, vycházející z pěti vztahů, ve kterém by žena nemohla mít stejný božský původ či aktivní roli.⁵⁷ Pro konfuciánské potřeby bylo nutné mýtus upravit tak, aby byly ženské symboly co nejvíce upozaděné.

Po srovnání všech zmíněných verzí, popsání jejich strukturálních podobností, i zdůraznění rozdílů je nutné učinit závěry. Ačkoliv cílem této bakalářské práce rozhodně není nalezení jediného správného výkladu mýtu (protože tento způsob pohledu na mytologii považují za nesprávný a neproduktivní), rozumím potřebě antropologů a religionistů zabývajících se tangunským mýtem využívat právě jeho znění ze *Samguk juse*. Nejen, že jde o nejstarší dochovanou verzi, ale je to také velmi cenný pramen právě tím, že si zachovává původní prvky folklórních představ Korejců, včetně aspektu přeměny medvědice a jejího

⁵⁵ *Sedžong sillok* (1420) jsou součástí *Čosŏn wangdžo sillok*, historických záznamů z doby Čosŏn, které budou popsány v samostatné kapitole.

⁵⁶ CHICHLO, Boris. *The Cult of the Bear and Soviet Ideology in Siberia*. Religion in Communist Lands. 1985. str. 167

⁵⁷ HWANG, Helen Hye-Sook. *Goma, The Shaman Ruler of Old Magoist East Asia/Korea and Her Mythology*. Goddesses Myth, History and Culture, Mago Books. 2018. str. 251

vynaloženého úsilí. Přestože pozdější pokusy o nahrazení této domnělé primitivnosti něčím jiným jsou jistě zdařilé, a kolikrát nabízejí i zajímavější, rozšířenější pohled na mýtus o Tangunovi, nakonec se osvědčila právě verze ze *Samguk jusy* jako ta, která odráží podstatu „korejskosti“ nejlépe.

2. Předmoderní doba

Za nejstarší korejské dějiny je považováno období takzvaného polomýtického Kočosönu, i když toto označení je poněkud nepřesné, protože zastřešuje hned několik starověkých států na korejském poloostrově.⁵⁸ Nejdůležitější roli zde hrají tři osobnosti a s nimi spojené zakladatelské mýty: Tangun, Kidža (1120-194 př.n.l.) a Üman⁵⁹ (194 př.n.l. - ?). Poslední dobou je akademiky (konkrétně konference pořádána Korejským historickým institutem v roce 2016) stále častěji kritizován tradiční historický výklad těchto tří států, a začíná se zvažovat, jestli od tohoto způsobu neupustit. Největší starost dělá korejským vědcům vládce Kidža, Profesor Pak Tä-dže na zmíněné konferenci přednesl svou tezi, že by uznávání Kidži znamenalo také uznávání nadřazenosti Číny v tomto období. Dále poukazuje na mezeru v historii, kdy mezi nástupem Kidži na trůn a odchodu Tanguna je více než 160 let.⁶⁰ Pokud by ale chtěli aplikovat nové poznatky do praxe, musely by být přepsány veškeré učebnice dějepisu, a datace korejských panovníků by byla narušena. Navíc úplně vymazání postavy Kidži také nepovažují za správné, naopak – je třeba respektovat jeho časté užití panovníky, a to včetně provázanosti s dějinami, jakkoliv nepříjemné to pro moderní Koreu může být.

Problém, se kterým se musí potýkat dnešní archeologové, je též lokalita nejstarších království. Například království Kogurjō se zpočátku rozkládalo na nynějším území Číny, a nové hlavní město (současné hlavní město Korejské lidové demokratické republiky, Pchjŏngjang) bylo vybudováno až po rozpadu lelangských kolonií⁶¹. V blízkosti se nalézají mohyly a pohřebiště, které pocházejí z doby raného Kogurja. Je možné, že jedna z těchto mohyl patří právě zakladateli Tangunovi, ovšem tato teorie zůstává pouze vysněným přáním.⁶² Oficiální postoj Číny spočívá v tom, že Kogurjō bylo čínskou kolonií, a kvůli neshodám mezi oběma stranami byly pokusy o realizaci společných archeologických vykopávek, na kterých měla spolupracovat Korejská lidově demokratická republika s Čínskou lidovou republikou pozastaveny.⁶³

⁵⁸ SETH, Michael J. *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. Rowman & Littlefield Publishers. 2010. str. 16-17

⁵⁹ Üman byl založen čínským běžencem Wej Manem (tj. Ü-man), který se chopil vlády nad tehdy zesláblým Kočosönem. V tomto příběhu nacházím paralelu s Kidžou, oproti opozici s Tangunem.

⁶⁰ KIM, Kje-jŏn. *Tangun-Kidža-Üman '3 tangje Kočosönsa' idženün talli bwaja* [Tangun-Kidža-Üman, 'tři fáze kočosönských dějin' na které nyní musíme nahlížet jinak]. Jŏnham njusŭ [online]. 2016. [cit. 2021-04-27] Dostupné z: <https://www.yna.co.kr/view/AKR20160806025900005>

⁶¹ Lelang (樂浪郡) – součástí čtyř chanských okruhů, čínská kolonie. V roce 313 př.n.l. padá do rukou Kogurja.

⁶² STARK, Miriam T. *Archaeology of Asia*. Malden, MA: Blackwell, 2006. str. 50

⁶³ Ibid.

Informovanost o starších korejských dějinách a předmoderní době je do značné míry omezená, a to i kvůli tomu, že nejstarší primární pramen pochází až z 12. století. Předpokládá se, že byly kroniky psané i během období Tří království (Kogurjō, Päkče, Silla – od 1. století do 7. století), ale ty se do dnešní doby nedochovaly. O těchto kronikách se proto dozvídáme zprostředkovaně, tedy konkrétně skrz *Samguk sagi*⁶⁴ (三國史記, Dějiny Tří království, 1145). *Samguk sagi* byla zkompileována Kim Pu-sikem⁶⁵, a jednalo se o knihu oficiální – což znamená, že byla sepsána na příkaz krále Indžonga (1122-1146) z dynastie Korjō (918-1392). Starší kroniky, ze kterých vychází, jsou *Hwarang segi* (花郎世記, Anály hwarangů – pravděpodobně 702-737) a *Ku samguksa* (舊三國史, Stará historie Tří království – pozdní 7. století?), které již neexistují. Kim Pu-sik byl sinocentrik, a jeho *Samguk sagi* je proto důslednou konfuciánskou a racionalizovanou podobou kroniky státu. Jako konfucian věřil, že detailní popisy mýtů do oficiální kroniky státu nepatří. O Tangunovi se Kim nezmiňuje, ale místo toho je jako předek uváděn Čumong, jehož postava umožňuje přímé spojení dynastie Korjō s královstvím Kogurjō.⁶⁶

O celé století později čelilo království Korjō dosud největší krizi: nájezdům Mongolů (několik vpádů během let 1231-1270). Právě v té době byla zkompileována *Samguk jusa*. Oproti *Samguk sagi* šlo o knihu neoficiální, a liší se i svojí chybějící chronologií. Irjōn zahrnul mnohé mýty a příběhy, které v *Samguk sagi* nenalezneme. V *Samguk juse* je historie také prezentována jiným způsobem: dějiny království jsou zázračné, a z Koreje se stává vyvolená země, která má prastarou tradici – něco, co Mongolové (síla, která se snaží o uzurpování korejského národa) postrádají.⁶⁷ K tomu mohl dopomoci i Tangun, kterým dle *Samguk juse* začíná korejská historie. Prostřednictvím již známého data založení království Kočosōn, 2333 př.n.l., se podařilo vytvořit stát, jehož význam by se mohl rovnat Číně. Při podobných ohroženích legitimacy (což mongolská invaze Koreje rozhodně představovala) je vždy nutné prokázat existenci původního vládnoucího rodu, který byl na území ještě dávno před cizím vlivem. S největší pravděpodobností se zkompileování *Samguk juse* dá považovat za zájem o zachování korejského

⁶⁴ Jediný kompletní překlad do západního jazyka je ruská edice, přeložená Michailem Nikolajevičem Pakem, a to ve dvou částech – v roce 1959 a 2001. Částečný překlad je k dostání také v angličtině, od Edwarda J. Shultze.

⁶⁵ Kim Pu-sik (金富軾, 1075-1151) byl konfuciánským učencem, státníkem a generálem během období dynastie Korjō.

⁶⁶ GRAYSON, James H. *Tangun and Chumong: The Politics of Korean Foundation Myths*. Folklore (United Kingdom), vol. 126, no. 3. 2015. str. 259

⁶⁷ HENTHORN, William E. *Korea: the Mongol invasions*. E.J. Brill. 1963. str. 14-17

kulturního dědictví – jak dosvědčuje nejen samotný zakladatelský mýtus o Tangunovi, tak i mnoho buddhistických příběhů, ve kterých je obsažen silný morální prvek, posilující víru lidí, a nabízející uklidnění v těžkých chvílích.⁶⁸

Za dynastie Korjō je mýtus o Tangunovi kromě *Samguk jusy* obsažen také v *Čewang ungi*. Tato dvoudílná historická báseň stojí na pomezí historie a krásné literatury, a vznikala v období pozdního Korja. Stejně jako *Samguk jusa* se od oficiální kronikové literatury odlišuje především svým nestandardním přístupem k mytologii a dějinám. Také je patrný pokus o vyzdvižení geografických a kulturních rozdílů mezi Korjō a Čínou⁶⁹ - ten je ilustrován na různých kapitolách jak z čínské, tak z korejské historie. Dnes je „prosazování“ čínské historie považováno za kontroverzní⁷⁰, já se ale domnívám, že jde o pouhý odraz doby. Naopak – uvádění zakladatelského mýtu známého z Číny, tedy legendu o Pangovi spolu s mýtem o Tangunovi je podle mého názoru jasným projevem národního uvědomění: mezi Čínou a Koreu staví pomyslné rovnítko, a to díky svrchovanosti svých praotců.

Fakt, že kronika *Čewang ungi* byla publikována minimálně třikrát znamená, že musela být oblíbená a často citovaná tehdejšími literáty. Jak již bylo zmíněno, Tangun je spojován se zakladateli Tří království, a to konkrétně s Purem z království Pujō: takovou provázanost dvou či více dynastií jsme v korejském prostředí viděli často. Historie je v *Čewang ungi* vyprávěna od předka Tanguna až po krále Čchungnjōla (忠烈, 1274-1308), jde proto o záznam přesahující jednu dynastii. Tato forma výkladu se přibližuje dnešnímu pojetí časových os či učebnicím dějepisu, ve kterých je Tangun vždy uváděn jako první ve výčtu následujících korejských panovníků.

V roce 1351 nastupuje na trůn nový král Kongmin (恭愍, doba vlády 1351-1374), který se snažil reformovat vládu, a to odstraněním promongolských aristokratů a vojenských důstojníků z jejich úřadů. Jedním z králových státních poradců se stal Päk Mun-po (白文寶, 1303–1374), který v roce 1361 využil mýtu o Tangunovi jako základ pro oživení oslabeného Korja. Tehdy přišel s názorem, že rok 1361 je 3600. výročí od nástupu Tanguna na trůn.⁷¹

⁶⁸ Například příběhy o bódhisattvě soucitu Kwanŭm (Avalokitešvara), která může vyslyšet prosby lidí. Viz Kihl Tae-suk: *The Significance, Various Manifestations and Roles of Kwanŭm Tales as Found in Samguk Yusa*

⁶⁹ PAI, Hyung Il. *Constructing "Korean" Origins: A Critical Review of Archaeology, Historiography, and Racial Myth in Korean State-formation Theories*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center. 2000. str. 94

⁷⁰ HAN, Kyung-Koo. *The Archaeology of the Ethnically Homogeneous Nation-State and Multiculturalism in Korea*. Korea Journal, vol. 47, no. 4. 2007. str. 12

⁷¹ GRAYSON, James H. *Myths and Legends from Korea: A Compendium of Ancient and Modern Materials*. Richmond, Surrey: Curzon, 2001. str. 54-55

Päk Mun-povo vyzdvižení Tangunovy vlády je naprosto v rozporu s oficiálním Kim Pusikovým výkladem dějiny (tj. vynecháním Tanguna v kronice *Samguk sagi*). Znovu se zde jasně objevuje způsob, jakým se s Tangunovým odkazem pracovalo v krizových obdobích. I přesto Kongminův pokus o záchranu a obnovu Korja selhal: dynastii čekala vláda už jen tří dalších panovníků, a o necelých dvacet let od Kongminovy smrti dochází k převratu v čele s konfuciánskými učenici, kteří dávají za vznik nové éře – nastupuje období království Čosŏn.

Nedá se se stoprocentní jistotou tvrdit, že by za dob vládnutí dynastie Korjŏ docházelo k nějakému většímu zkoumání či zdůrazňování mýtu o Tangunovi, které by bylo vyžadováno státem jako forma legitimizace vlády – to vyplývá i z neuvádění Tanguna jako zakladatele v *Samguk sagi*, kronice, která je oficiální. I přes to jde o nejstarší období, ze kterého pochází nyní nejznámější verze mýtu o Tangunovi. Ač ojediněle (například u krále Kongmina), začíná se proměňovat ve výraznější postavu, která už v této rané době projevuje svůj magický a tvárný potenciál, jenž bude v budoucnu zásadně ovlivňovat chápání korejských národních dějin.

2.1 Korjŏsa

Korjŏsa, neboli kronika dynastie Korjŏ, je hlavním zdrojem dějinných informací z doby Korja. Obsahuje popisy politické, ekonomické, kulturní i sociální, a je řazená chronologicky dle vlády panovníků, tedy od prvního krále Tchädžoa (太祖, často označován jako „Tchädžo z Korja“, kvůli odlišení se zakladatelem dynastie Čosŏn, doba vlády 918-943), až po krále Kongjanga (恭讓, doba vlády 1389-1392). Skládá se ze 139 svazků, ve kterých je obsaženo 46 kronik, 39 zeměpisných příruček, 2 chronologických tabulky, 50 biografíí a 2 spisy.⁷² Samotná kronika vznikala až za raného období dynastie Čosŏn (skoro století po pádu Korja, během vlády krále Sedžonga), a její kompilací se zabývali úředníci Kim Čong-sŏ (金宗瑞, 1383-1453), Čŏng In-dži (鄭麟趾, 1396-1478) a I Sŏn-dže (李先齊, 1390-1453). Kronika prošla dalšími úpravami mezi lety 1392 a 1451.⁷³ Toto neustálé přepisování *Korjŏsy* považují za projev nevyrovnaní se s osudem předchozí dynastie, jejíž vláda byla ukončena násilně. Do jisté míry se proto kronika dá považovat za problematickou, protože potřeba legitimizovat vojenský převrat zde přebíjí skutečnou historii.

Autenticita kroniky proto z výše uvedených důvodů nemůže být stoprocentní. Jelikož byla zkompileována dynastií, která ukončila panování té předchozí, musí se počítat s některými odchylkami. Například nedávná studie *Vlastnosti historických materiálů v Korjŏse* od No Mjŏng-ha, profesora ze Sŏulské národní univerzity, se zabývá konfuciánským způsobem zaznamenávání historie, který očividně zanechal stopy na používání výrazu „císař“ pro předky dynastie Korjŏ. Poukázal také na to, že stále existuje předsudek o tom, že by dynastie Korjŏ nemuselo mít říšský systém. I pouhé popírání císařů dynastie (a nahrazování jiným slovem, tedy „králové“) by podle profesora No znamenalo zkreslování historie.⁷⁴ Ačkoliv je to jasným nedostatkem, je nutné zahrnout zápisy o předku Tangunovi z kroniky dynastie Korjŏ pro úplné popsání jeho důležitosti.

Díky Národnímu institutu pro korejskou historii byla kroniky digitalizovaná, a texty jsou k dostání i v korejštině, což značně usnadňuje hledání a následnou práci s daty. Tento

⁷² *Korjŏsa*. National Institute of Korean History [online] [cit. 2021-05-04]. Dostupné z:

<http://db.history.go.kr/KOREA/>

⁷³ *Korjŏsa. Hankuk mindžok munhwa täbäk sačŏn* [online]. The Academy of Korean Studies. [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0043099>

⁷⁴ JO, Jong-Yeob. History of Goryeo's wording revised during Joseon dynasty. *The Dong-A Ilbo* [online]. Sŏul: The Dong-A Ilbo, 2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z:

<https://www.donga.com/en/article/all/20190612/1758503/1/History-of-Goryeo-s-wording-revised-during-Joseon-dynasty>

projekt vznikl pod záštitou Výboru pro kompilaci národních dějin, který zkoumá, shromažďuje a ukládá různé historické materiály potřebné pro výzkum historie. Již od roku 2006 si za úkol klade „distribuci korejských dějin“ (poté, co vešel v platnost *Zákon o sběru a uchování historických materiálů a popularizace korejských dějin*), což znamená dosažení historického povědomí mezi širokou veřejností.⁷⁵ Metoda digitalizace založená na ručním přepisování starověkých čínských znaků s sebou jistě musela nést nejrůznější akademické výzvy.

Počet výskytu termínu „Tangun“ v kronice *Korjōsa* je menší, než jak jsem původně předpokládala: po upřesnění vyhledávání, tedy specifikace použitím znaků „檀君“ v *Korjōse* existuje pouze osm výsledků (do toho je započítán také překlad do korejštiny, reálně se jedná o čtyři výsledky). Proto nemohl být proveden užší výběr těch nejzajímavějších zápisů, které by dokázaly dobře ilustrovat nejen práci se samotným mýtem, ale také jeho kulturní či zeměpisný význam. Bylo nutné pracovat se všemi zmínkami, které byly dostupné.

Poprvé se o Tangunovi můžeme dočíst v jednom z geografických popisů, který se ve svém obsahu zabývá historickým hlavním městem království Kogurjō, přeměnou názvů až do současné podoby, tedy za dynastie Korjō. Vše je doloženo konkrétní datací dob vlády panovníků. Předek Tangun je zmíněn následovně:

„Na vrcholu hory Mari [dnes používán přepis hora Mani, 摩尼山] se nachází oltář Čchamsöng, a na hoře Čöngtŭng je známá pevnost Samrang [三郎城], kterou vybudovali tři synové Tanguna.“⁷⁶

Ačkoliv se zde Tangun vyskytuje spíše okrajově (a je jakousi „vysvětlivkou“ pro doplnění podrobnějšího zeměpisného popisu), i tento odkaz považuji za hodný pozornosti. Nejen, že od čtenáře očekává kontextuální znalost zakladatelského mýtu o Tangunovi, ale zároveň jsou zde zmíněni i synové Tanguna, o kterých se toho obvykle příliš nedozvíme, a jejich tradice není silná. Navíc oltář Čchamsöng představuje významné místo, na kterém jsou prováděny rituální ceremonie, a zájem o něj se v následujících letech zvyšoval⁷⁷.

⁷⁵ *Kuksapchjōnčchanüwōnhö*. National Institute of Korean History [online] [cit. 2021-05-04] Dostupné z: <http://www.history.go.kr/contents/contentsPage.do?groupId=000000000304&menuId=000000000428&pageId=000000000151>

⁷⁶ Jōnhjōk. *Korjōsa* [online] [cit. 2021-05-04]. Dostupné z: http://db.history.go.kr/id/kr_056r_0010_0030_0060_0010

⁷⁷ Na historické důvěryhodnosti má oltáři přidávat také fakt, že je svou strukturou podobný oltářům ze starých čínských dynastií – což by odpovídalo době Tanguna.

Další kratší zmínka je rovněž obsažena v zeměpisné části kroniky, která vyjmenovává hory a chrámy v provincii Hwanghä (pojmenování pro tuto oblast je z dob Čosönu, kdy se stala jednou z osmi provincií):

„[...] Hora Kŭwol byla během doby vlády Tanguna centrem říše (ovšem později bylo toto centrum přesunuto). Dále se zde nachází chrám Samsöngsa, zasvěcený trojici Hwanin-Hwanung-Tangun.“⁷⁸

Zde se poprvé vyskytuje hora Kuwöl, která je v kronice označována jako centrum Tangunovy říše, a která je dnes neodmyslitelně spjatá s postavou předka zakladatele Tanguna. I zmíněný chrám Samsöngsa který se na hoře nachází, je znám z pramene *Čewang ungi*, ale hrál významnou roli i v pozdějších historických událostech, které souvisejí například s tangunovým hnutím *tädžonggjo*. V říjnu 2000 Severokorejská ústřední zpravodajská agentura informovala, že byl chrám zrekonstruován.⁷⁹

Poslední spis ze zeměpisné části se zabývá městem Pchjôngjang, jeho historií vzniku a blízkým okolím. Příběh o Tangunovi je popsán takto:

„[...] I sestoupil z nebes do Asadalu, a lidé ho přijali za svého krále – byl to Tangun, který udělal z Pchöngjangu hlavní město svého království, starého Čosönu. [...] Po něm se objevil Kidža.“⁸⁰

Následně je období, ve kterém figuruje postava Tanguna dána do kontextu čínských dějin, vyskytuje se proto vždy s doplněním doby vlády panovníků v Číně. Konkrétně se dočteme o svržení dynastie Šang a nástupu nové dynastie Čou. Tím je vysvětlen i příchod Kidži do Koreje, jenž byl jako potomek dynastie Šang nucen uprchnout. Jde tedy o výskyt Tanguna a Kidži v kombinaci, přičemž jsou oba považováni za stejně důležité, a jejich význam není nadhodnocován.

Závěrečná zmínka o Tangunovi se možná překvapivě nachází v jedné z biografii, a to u státního poradce Päk Na-muna, jehož zásluhy o prosazování tangunského mýtu byly zmíněny již v předchozí kapitole. Je popsáno jeho úspěšné složení úřednických zkoušek, získání pozice státního úředníka, ale také jeho četné cesty. V souvislosti s Tangunem zde stojí:

⁷⁸ Judžu. *Korjōsa* [online] [cit. 2021-05-04]. Dostupné z: http://db.history.go.kr/id/kr_058r_0010_0020_0030_0030

⁷⁹ Pukhan tangundže činän Kuwölsan Samsöngsa kägön. *Tchongil njusü* [online]. Söul: Tchongil njusü, 2000 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <http://www.tongilnews.com/news/articleView.html?idxno=1828>

⁸⁰ Jönhjök. *Korjōsa* [online] [cit. 2021-05-04]. Dostupné z: http://db.history.go.kr/id/kr_058_0010_0040_0020_0010

„Od dob založení naší země Tangunem letos uplyne 3600 let, dochází tedy k naplnění nejdůležitějšího cyklu z cyklů⁸¹. Musíme proto vykonat dané obřady [...]. Pokud tak učiníme, nebesa nám pomůžou, principy jin a jang půjdou dle načasování, a požehnání této země se prodlouží.“⁸²

Tím se potvrzuje domněnka, že byl v závěru dynastie Korjŏ opravdu uskutečněn pokus o záchranu rozpadajícího se království, a jedním z prostředníků, který k tomu mohl dopomoci, byl zakladatel Tangun. Také to vyvrací teze, že by se během doby Korja Tangun v žádných historických kronikách nevyskytoval, a zároveň je tím potvrzena dlouhá kontinuální práce s mýtem samotným. S prosbou o pomoc v bouřlivých dobách a odvolávání se na Tanguna nejrůznějšími úředníky, vládci, či organizacemi se budeme v následujících letech (především na přelomu 19. a 20. století) setkávat stále častěji, ale tento okamžik je nezpochybnitelným důkazem významu Tanguna v raném období.

⁸¹ Východoasijský kalendář používány v Číně, na Tchaj-wanu, v Japonsku, Koreji a Vietnamu (kan-č', čínsky 干支) počítá čas na principu šedesátiletého cyklu, což z 3600 let dělá šedesát cyklů šedesáti let, „velký kruh“ se pomyslně uzavírá.

⁸² Päk Mun-po. *Korjŏsa* [online] [cit. 2021-05-04]. Dostupné z: http://db.history.go.kr/id/kr_112_0010_0040

3. Čosŏn a nástup moderní doby

Období vlády dynastie Čosŏn trvalo přibližně pět století (1392-1897, potažmo pokračující jako císařství do r.1910), a jejím zakladatelem je Tchädžo⁸³. Na trůn se dostal minimálně sporně: byl generálem, který sesadil tehdejšího krále po úspěšném provedení vojenského puče. Proto se zde se přímo nabízí možnost využití Tanguna jakožto prostředníka pro provázání prvního korejského království – „starého Čosŏnu“, tedy Kočosŏnu⁸⁴. Legitimizaci by kromě povolání z nebes k odstranění špatného vládce mohl dopomoci právě mýtus o Tangunovi. Tchädžo se zajisté k vládě Tanguna hlásil⁸⁵, a pro Korejce se stalo označování svého národa jakožto „Čosŏnu“ tradicí delší než pět set let – a dnes je stejný název v korejštině používán také pro severní Koreu.

Jakkoliv pochybný mohl být Tchädžoův nástup k moci, nedá se mu upřít jeho schopnost uchránit národ před mnohými zahraničními silami, a v návaznosti na to mohla být dál rozvíjena národní identita, a to až do své dnešní podoby. I jeho diplomatické úspěchy jsou na svou dobu pozoruhodné.⁸⁶ Když si pro název svého nového království vybral zrovna Čosŏn, musel vědět, že bude srovnáváno s oním bájným královstvím, založeným Tangunem. A alespoň v počátku vlády dynastie I by takové srovnání nemuselo být úplně zavádějící.

Státní ideologií se stal konfucianismus, což souviselo s faktem, že byli Tchädžoovi podporovatelé především z řad konfuciánských literátů. Ti pocítovali silnou nelibost vůči buddhismu v pozici státního náboženství, a proto se tato situace stala příležitostí pro nastolení nové ideologie a proměny státu od základů. Z toho můžeme usuzovat, že pozdější neokonfuciánští učenci přidali na významu Kidži (který se od Tanguna lišil svým nezpochybnitelně čínským původem) právě proto, aby pomohli legitimovat vztah mezi Čínou a Koreou. Vnímání předka „cizince“ v období zakládání dynastie nebylo negativní: vládci Čosŏnu mistrně využili Kidži jakožto vzdělaného čínského spoluzakladatele Koreje, což ulehčilo snahy přiblížit podobu Koreje k sousedské „kultivované“ Číně.⁸⁷ Kidža byl považován

⁸³ Tchädžo (太祖, 1335-1408), „velký předek“, vlastním jménem I Söng-gje, odtud také označení dynastie I

⁸⁴ I samotný název Kočosŏn se používá právě z důvodu odlišení od Čosŏnu.

⁸⁵ PRATT, Keith, RUTT Richard. *Korea: A Historical and Cultural Dictionary*. Richmond, Surrey: Curzon, 1999. str. 62-63

⁸⁶ KANG, Jae-eun et al. *The Land of Scholars*. Northeast Asian History Foundation, 2006. str. 172

⁸⁷ SUN Weiguo. *Legend Identity and History: The Historiographic Creation and Evolution of Tangun Choson and Kija Choson*. Chinese Studies in History 44, no. 4. 2011. str 21-22

za toho, kdo do Koreje přinesl gramotnost, zemědělství, zákony a řádnou vládu. Kromě toho se prostřednictvím Kidži racionalizovalo přijetí čínské kultury bez větších námitek⁸⁸.

V roce 1882 publikoval William Elliot Griffis⁸⁹ jednu z prvních rozsáhlejších knih o Koreji. V *Corea: The Hermit Nation* zmiňuje zakladatele Kidžu, a to v souvislosti s dlouholetou historií, na kterou se „místní“ odvolávají. Stejně hrdí jsou na svou kulturu a starobylost, přičemž Kidža stojí v popředí toho všeho.⁹⁰ Provázání termínu tří tisíc let dlouhé historie s Kidžou až náramně připomíná pozdější hesla, která měla podpořit korejský etnický nacionalismus a probudit národní vědomí. Ovšem místo Kidži je v této formě použita jiná osobnost: Tangun, zakladatel prvního státu, který měl nejen čistší původ, ale také se dobou své vlády radil před Kidžu, a je nejstarší historický předek.

Na první pohled se může zdát, že by Tangun mohl během doby Čosönu upadnout v zapomnění: vyzdvihávání postavy Kidži dostalo přednost. Jak již bylo zmíněno, neokonfuciáni přirozeně chtěli vytvořit historické pojítko mezi Koreu a státem, kterého si vážili a považovali jej za kulturní epicentrum – Čínou⁹¹. Proč se Tangun především během období japonské koloniální nadvlády vynořuje s velkým ohlasem po domnělých letech ticha? Naskýtají se hned dva možné důvody. Nejen, že je v mýtu obsažená esence otevírající bránu k jedinečné korejské identitě (tedy bez vazeb na Čínu), ale také mýtus dokazuje, že je přizpůsobitelný odlišným politickým situacím a klimatu. Názory neokonfuciánské elity nemohly reflektovat názory celé korejské populace. I profesor James H. Grayson se přiklání k tomu, že byla Samguk jusa upravená na konci patnáctého století, aby obsahovala zmínky o Kidžovi, které byly učenci chtěné.⁹² To by jen potvrdovalo předchozí tezi, že Tangun nemusel být nutně opomíjený veškerým korejským lidem.

Doba dynastie Čosön byla velmi bouřlivá a není proto možné udělat obsáhlejší rozbor, proto zmíním jen několik zásadních událostí: literátské čistky (1498-1506), frakční problémy (16. století), japonská invaze do Koreje (1592-1598), následována invazí říše Čching (大清國, r.1636), doba „renesance“ a relativního klidu (17.-18. století), a nakonec i samotný pád dynastie (většinou se datuje od nástupu krále Kodžonga na trůn, tj. r.1863). Prošla si také mnohými

⁸⁸ SETH, Michael. J. *Myth, Memory and Reinvention in Korea: The Case of Tan 'gun*. Z: Korean Culture – Foundation Myth. James Madison University. str. 2

⁸⁹ William Elliot Griffis (1843-1928), americký orientalista, jehož hlavní pole působnosti bylo Japonsko, věnoval se ale také Koreji.

⁹⁰ GRIFFIS, William Elliot. *Corea: The Hermit Nation*. 1882. str. 380. Dostupné z: <https://archive.org/details/coreahermitnatio00grifuoft/page/14/mode/2up>

⁹¹ GRAYSON, James H. *Myths and Legends From Korea*. Psychology Press. 2001. str. 53

⁹² Ibid.

proměnami – a s nimi i mýtus o Tangunovi. Vykládání mýtu závisí na diskurzu určité doby. Tangun je postavou, která napříč dějinami Čosönu vzbuzovala kontroverze mezi mnohými učenci. Někteří se od Tanguna odklonili zcela, a zpochybňovali jeho historickou legitimitu, především v dobách raného Čosönu⁹³. Dalo by se říct, že se příliš snažili o prokázání jeho reálné existence, a tím pádem znevažovali samotný smysl mýtu. Například Ha Jun⁹⁴ nepovažoval Tanguna za pravého předka Korejců, protože pro to neexistovaly žádné důkazy, které by mohly dobu jeho vlády doložit.

Za pozornost stojí také *Tongmong sönsüp* (童蒙先習), učebnice určená pro děti, která po Knize tisíce znaků (千字文) rozšiřovala základní vzdělání. Šlo o tzv. „první cvičebnici pro nevědomá dítká“, a obsahovala zhuštěné dějiny Číny a Koreje. Podle této učebnice se učili také členové panovnického rodu od doby vlády krále Hjöndžonga (1659-1674).⁹⁵ Předek Tangun je zde popsán takto:

„Ve Východní zemi zpočátku nebyli žádní vládcové či náčelníci, ale objevil se zázračný člověk, který sestoupil pod santalový strom v pohoří Tchäbäksan a obyvatelé území ho učinili svým panovníkem. Nastoupil ve stejné době jako [panoval císař] Yao, jméno země bylo Čosön, a byl to Tangun.“⁹⁶

Především po japonské invazi v roce 1592 a po invazi říše Čching do Koreje se od prosazování Kidži začínalo pomalu upouštět.⁹⁷ Nelze nezmínit učence hnutí *sirhak* (實學, hnutí za praktické vědy), kteří prováděli rozsáhlý výzkum (nejen) korejské historie, a kladli si za cíl se z dějin poučit. *Tongsa kangmok* (東史綱目, Kompendium východní historie) je jednou z knih o historii, kterou začal kompilovat An Čöng-bok⁹⁸ v roce 1756, a po mnoha revizích se její finální podoba ustálila v roce 1778. Právě An Čöng-bok měl k Tangunovi velice komplikovaný vztah. Sice je kniha *Tongsa kangmok* považována za první zdroj historizace Tanguna jakožto „vládce zakladatele“, který předchází Kidžovi, zároveň ale kritizuje části mýtu,

⁹³ KIM, Soo-ja. *The Modern Korean Nation, Tan 'gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea*. International Journal of Korean History, vol.19, no.2. 2014. str. 216

⁹⁴ Ha Jun (河崙, 1347-1416) byl úředník během pozdní dynastie Korjo a v začátcích dynastie Čosön.

⁹⁵ *Tongmong sönsüp*. *Hankuk mindžok munhwa täbäk sačön* [online]. The Academy of Korean Studies. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0016452>

⁹⁶ GLOMB, Vladimír a Miriam LÖWENSTEINOVÁ. *Korejská náboženství*. Praha: Togga, spol. s r.o., 2014. Dálný východ. str. 92

⁹⁷ KIM, Soo-ja. *The Modern Korean Nation, Tan 'gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea*. International Journal of Korean History, vol.19, no.2. 2014. str. 217

⁹⁸ An Čöng-bok (安鼎福, 1712-1791), neokonfuciánský učenec, historik, spisovatel a esejist.

kteří vidí jako buddhistický výmysl⁹⁹. Za buddhistický výmysl *Samguk jusy* považoval An Čöng-bok pravděpodobně označování Tangunova děda Hwanina termínem „帝釋天“ – v buddhistické kosmologii Šakra, král nebes, který sídlí na hoře Sumeru.¹⁰⁰ Takové spojování na základě buddhistických nauk s prvním korejským předkem (konfuciánského státu) by bylo nepřipustné. Také si stěžuje na nedostatek důvěryhodných zdrojů, ze kterých by mohl vyčíst další fakta o Tangunovi a jeho vládě. An Čöng-bokův názor znevažující mýtus kvůli jeho buddhistickým kořenům se dá zčásti připsat jeho konfuciánskému učení. Z této pozice je pochybování oprávněné, ovšem negace mýtu v jeho plné podobě by také znamenalo odvrácení se od tradice.

Takovou tradici spatřuji v tom, že ačkoliv na počátku historie Koreje nebyl Tangun příliš využíván jakožto nástroj pro vytváření pocitu jednoty a blízkosti mezi Korejci (alespoň pokud jde o konfuciány, kteří se podíleli na vnímání a zápisu dějin), dokázal se proměnit dle dané situace, a ustál zkoušku dějin. V sedmnáctém a osmnáctém století už můžeme mluvit o kladení důrazu na Tanguna – s největší pravděpodobností šlo o přirozenou reakci na vnější vlivy, kdy se začíná dosazovat vlastní historie země, která se kulturně výrazně liší od Číny. Ovšem nelze tvrdit, že se národní identita začala utvářet pouze v tomto období. Logičtější se jeví potřeba zdůrazňovat korejskou jedinečnost v průběhu dějin.¹⁰¹ Pouze se změnil způsob, jakým tento proces probíhal.

Na konci devatenáctého století a na začátku století dvacátého se význam Tanguna v závislosti na politických okolnostech začíná přeměňovat do více ucelené formy. Bylo to právě v devatenáctém století, kdy se zvyšovala potřeba po vytvoření pojmu „moderní stát“ či národ. Rostoucí popularita Tanguna souvisela hned s několika faktory: nástup korejských nacionalistických historiků, vzestup vlny nacionalismu, celkový úpadek Číny¹⁰², a hledání vlastní identity. Kidža, který zpočátku sloužil jako jednotící prvek, už nebyl dále použitelný. Převzetí či navázání na čínskou kulturu nemohlo být tolerováno, protože se upřednostňovala národní hrdost v odlišné podobě. Jedním z příkladů je hnutí *tonghak* (東學, dosl. Východní

⁹⁹ LOGIE, Andrew. *The Coalescence of Dangun: towards a reappraisal of Korean mythography*. University of Helsinki. 2015. str.3

¹⁰⁰ *Digital Dictionary of Buddhism* [online]. 2015. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <http://www.buddhism-dict.net/cgi-bin/>

¹⁰¹ NOSKOVA, Natalia G. *Mif o Tanguně v južnokorejskoj istoriografii* [Mýtus o Tangunovi v jihokorejské historiografii]. Tomskij gosudarstvennyj universitet (Tomská státní univerzita). No.2 (34). 2015. str. 2-3

¹⁰² Jistě zde sehrála roli porážka Číny v První opiové válce (1839-1842, také první britsko-čínská válka). Tato prohra značně otrásla dálnévýchodními zeměmi, a donutila je přehodnotit svá předchozí stanoviska.

učení, 1894-1895), které usilovalo o nastolení sociální rovnosti, a zdůrazňovalo nejstarší korejské státy a návrat k tradicím.¹⁰³

Hnutí *tonghak* bylo do jisté míry ovlivněno událostí, která se odehrála v letech 1812-1813, a která je považována za první ze série rolnických povstání.¹⁰⁴ V regionu Kwansŏ vedl rebelii Hong Kjŏng-nä¹⁰⁵, který se pro zdůvodnění svých činů měl odvolávat na Tanguna, a to následujícím způsobem:

*„Já, velký vůdce západního Pjŏnganu, píši tuto zprávu ve spěchu. Kwansŏ bylo odedávna sídlem Tanguna, a byl klíčovým i během dvou válek. Je tak spravedlivé, jakým způsobem s námi vláda jedná? [...]“*¹⁰⁶

Hong Kjŏng-nä sice skončil neúspěšně, jeho výpověď o Tangunovi a provázání sídelního města se svým vlastním ale jasně značí, že byl významný nejen pro něj samotného, ale také pro lid, kterému byl dopis adresován.

Období Koreje jakožto defacto kolonie Japonska v letech 1910-1945 bylo dlouhé a v mnoha oblastech pro Korejce bolestné. To, že tato doba dala prostor pro vznik mnohých čistě korejských hnutí a náboženských sekt není vůbec překvapující. I kult kolem Tanguna (tädžongismus) mohl rozkvétat. Příběh Tanguna byl vyprávěn znovu a znovu, a tím získával nové podoby, které jsou všechny stejně zajímavé. Během útlaku se v mýtu objevovaly nové „pravdy“, které dokázaly udržet národní identitu nedotčenou. Upínání se k mýtu dovolovalo přečkat těžké podmínky, a po znovunabytí svobody se proto Korejcům naskytla příležitost se hrdě přihlásit ke svému historickému bohatství a národní jedinečnosti.

¹⁰³ YOUNG, Carl. *Early Tonghak and the 1894 Rebellion: The Tonghak and Chondogyo Movements and the Twilight of Korean Independence*. 2014. str. 3

¹⁰⁴ CHOE, Yongbeom. *Reading Korean History in one Night*. Sŏul: Paper Road. 2007. str. 264.

¹⁰⁵ Hong Kjŏng-nä (洪景來, 1780-1812), vůdce povstání na území dnešní Korejské lidově demokratické republiky, jeho původ je nejasný. Někteří ho považují za padlého *jangbana* (sociální elitu), pravděpodobněji se ale jednalo o vzdělaného prostého občana.

¹⁰⁶ *Sarainŭn hankuksa kjokwasŏ* [Živoucí učebnice korejské historie]. [online] 2012 [cit. 2021-04-27] Dostupné z: <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=1582535&cid=47322&categoryId=47322>

3.1 Historické záznamy dynastie Čosön

Historické záznamy dynastie Čosön (*Čosön wangdžo sillok*) obsahují 1893 svazků, v roce 2006 byly plně digitalizované Národním institutem korejské historie, a je zveřejněná verze v moderní korejštině i verze psaná klasickou čínštinou. Do roku 2033 se plánuje realizace anglického překladu¹⁰⁷. Záznamy jsou součástí programu Paměť světa organizace UNESCO, s výjimkou dvou záznamů zkomponovaných během koloniální éry: krále Kodžonga (高宗, doba vlády 1864-1907) a císaře Sundžonga (隆熙帝, doba vlády 1907-1910). Ty většinou nejsou korejskými akademiky uznávány, protože vznikaly za japonské okupace, a tím pádem jsou považovány za „nedůvěryhodné zdroje“. Existují spekulace o tom, že byly ovlivněny japonskými úředníky, kteří falzifikovali historické události.¹⁰⁸ I přes to se domnívám, že by nebylo vhodné opomenout dva poslední panovníky Koreje při snaze zkoumat celistvé pojetí Tanguna za dynastie Čosön. Z tohoto důvodu nebudou zmínky o Tangunovi za doby jejich vlády vynechány, i když s upozorněním, že nemusí být autentické, a neměly by se číst samostatně.

Historické záznamy jsou uspořádány chronologicky, začínají tedy zakladatelem dynastie Tchädžoem, a prvně se o Tangunovi píše v prvním roce vlády krále Tchädžoa (1392). Jde o následující text:

„[...] Rituální obřad¹⁰⁹ pro posvátného boha. Tangun z Čosönu byl prvním králem, který získal tisíc následovníků na Východě, a Kidža je prvním králem, který přinesl osvěcení. Proto budou v Pchjöngjangu (平壤府) občasně přinášeny obětiny.“¹¹⁰

Z toho je patrné, že tyto rituály by měly být vykonávány v Pchjöngjangu právě z toho důvodu, že vládce Tangun ve městě získal nebeský mandát, a Kidža zde zemi reformoval (přinesl osvíceneckou vládu). Za krále Tchädžoa vznikly ještě další dva odkazy k Tangunovi, konkrétně ve třetím a šestém roce. Ty se týkají především dodatečného potvrzení Pchjöngjangu jakožto města, ve kterém by měly být vykonávány rituály předků, a celkově je zdůrazňována

¹⁰⁷ Annals of Joseon Dynasty to be translated into English. *The Korea Herald* [online]. Söul: Herald Corporation, 2012 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20120109000913>

¹⁰⁸ Kodžong-Sundžong silloküi 'ččimččimhan' intchönet kongkä [Historické zápisy Kodžonga a Sundžonga „rozpálily“ internet]. *Čosön Ilbo* [online]. Söul: Chosun Media, 2007 [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: https://www.chosun.com/site/data/html_dir/2007/01/14/2007011400715.html

¹⁰⁹ V korejštině použito slovo *česa* (祭祀), což je termín označující tradiční ceremoniál pro zemřelého příbuzného či předka.

¹¹⁰ Tchädžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10108011_002

provázanost s Tangunem.¹¹¹ Dále figuruje v básni, ve které stojí „už je to dlouho, co Tangun odešel“ – báseň vysvětluje, že je tím myšlen odchod Tanguna na horu a jeho proměnu v *sansin*. Také je zdůvodněno pojmenování království Čosön.¹¹²

Po Tchädžoovi se o Tangunovi dozvídáme i z analů panovníka Tchädžonga (太宗, doba vlády 1400-1418). Záznamy z této doby pokračují v podobném duchu, většinou se týkají významu Pchjöngjangu a debat o hlavním městě. Velmi často se Tangun vyskytuje v kombinaci s Kidžou, a je s nimi zacházeno jako s rovnocennými osobnostmi korejských dějin. Pokud je vzpomínáno na slavné předky, Kidža a Tangun nejsou opomíjeni. V roce 1412 se můžeme dočíst následující:

„Byl vydán příkaz: ‚Vykonejte obětiny u hrobů Tanguna a Kidži.‘ A tak se i stalo.“¹¹³

Obětování Tangunovi a Kidžovi je v záznamech věnováno mnoho pozornosti. Co je možná překvapující je fakt, že Ha Jun, který byl v předchozí kapitole zmíněn jako někdo, kdo zpochybňoval historickou pravost Tanguna, na provádění rituálních obřadů přímo trvá¹¹⁴. Dle něj je takový obřad nutností.

Největší počet zmínek a odkazů k Tangunovi se vyskytuje v záznamech z doby vlády krále Sedžonga (世宗, někdy také Sedžong Veliký - 大王, vládl 1418-1450). Ten byl pečlivý v mnoha aspektech, proto není divu, že i zápisy z dob panování vládce, za kterého vzniklo korejské písmo hangül, jsou velmi podrobné. Hned v sedmém roce vlády (1425) se píše:

„Vezměme v úvahu například starý Čosön za Tanguna a Kidži. Ani jedna z těchto dynastií neprováděla buddhistické obřadní modlitby za panovníka, a přesto obě jejich dynastická období trvala tisíce let.“¹¹⁵

Kromě jasného vyjádření vyhraněnosti vůči buddhismu je z úryvku zřejmé, že během této doby se dokonce používali vládci Tangun a Kidža jako prostředníci pro obhájení konfuciánských myšlenek. Jelikož během obou těchto úspěšných panovníků a defacto zakladatelů Koreje žádné buddhistické obřady neprobíhaly, nemusí je vykonávat ani nyní.

¹¹¹ Tchädžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10308024_002

¹¹² Tchädžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10603008_001

¹¹³ Tchädžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kca_11207017_009

¹¹⁴ Tchädžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kca_11206006_002

¹¹⁵ Sedžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kda_10701025_004

V témže roce je také zapsáno, že král Sedžong nechává postavit samostatnou svatyni pro Tanguna, aby jeho tabulka předků¹¹⁶ nesdílela místo s Kidžou. Je zde doloženo, jakým způsobem byly obřady vykonány, a že tabulka Kidži byla v původním chrámu umístěna na severu, kdežto tabulka Tanguna na východě. Celé zdůvodnění, proč by Tangunovi měla být vystavěna vlastní svatyně, je velmi důsledné:

„Podle skromného názoru vašeho [Sedžongova] služebníka byl Tangun mužem, který založil vlastní stát paralelně s císařem Jao z dynastie Tang, Kidža pak obdržel rozkaz krále Wu z dynastie Čou. Počítáme-li podle kalendářních let císařů a králů, mezi dobou císaře Jao a králem Wu je asi tisíc dvě stě třicet let.

Proto [současné uspořádání] Kidži na severu a Tanguna na východě skutečně neodpovídá časové posloupnosti, v níž byly státy založeny. [...] Váš služebník také slyšel, že existuje místo pro obětiny Kidžovi, ale nikoliv Tangunovi. Kidžovi se obětuje každý první a patnáctý den v měsíci, ale vzpomínkové obřady pro Tanguna se konají pouze na jaře a na podzim. [...] Podle pošetilého názoru vašeho služebníka, bude-li postavena samostatná svatyně Tangunovi a obřady prováděny [před místem Tanguna] na jihu, bude to přesně vyhovovat protokolům.“¹¹⁷

Dále je zmíněno, že král nařídil ministerstvu obřadů, aby to bylo provedeno. Takový úryvek je z historického hlediska velmi zajímavý, protože dobře ilustruje nejen rituální představy za dob krále Sedžonga, ale především způsob, jakým bylo nakládáno s osobností Tanguna. Podobně se obřady a rituální místo pro Tanguna řeší v letech 1430, 1431 a 1432, s tím, že král Sedžong vždy potvrzuje či schvaluje návrhy, které jsou mu předloženy. O Tanguna a jeho osud byl velký zájem, což se také potvrzuje v zápisu z roku 1428. Je nazván „*Ju Kwan*¹¹⁸ žádá nalezení Tangunova města, aby bylo možné vyloučit podezření“. V něm je žádáno, aby král Sedžong nařídil najít město, které Tangun založil, což by vedlo k odstranění veškerých podezření. Dle jeho názoru je současná víra ve tři zakladatele [starého Čosönu] nespolehlivá, a že fakt, že by se Tangun narodil vedle posvátného stromu je v zásadě iracionální.¹¹⁹ Král to

¹¹⁶ Tabulka předků, korejsky *üpchä*, hraje velkou roli během obřadů *česa*. Představuje duchovní přítomnost zesnulého.

¹¹⁷ Sedžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kda_10709025_004

¹¹⁸ Ju Kwan (柳寬 1346-1433), úředník v dobách raného Čosönu.

¹¹⁹ Sedžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kda_11006014_005

odmítl – není uvedeno, z jakého důvodu se Sedžong rozhodl nepodpořit Ju Kwanovu žádost, ale dá se předpokládat, že to nepovažoval za důležité.

Po Sedžongovi nastupuje na trůn jeho nejstarší syn Mundžong (文宗, doba vlády 1450-1452), který ale o dva roky později zemřel, a z této doby neexistuje žádný záznam o Tangunovi. Ani Sedžongův vnuk Tandžong (端宗, vládl 1452-1455) se dlouho neudržel – po převratu byl nahrazen svým strýcem a druhým synem Sedžonga, Sedžoem (世祖, doba vlády 1455-1468). Sedžo byl podobný perfekcionista jako jeho otec před ním, a proto je množství zmínek o Tangunovi z dob jeho panování četné. Hned v prvním roce vlády se v textu vrací zpátky do minulosti, a je prohlášeno, že jsou příbuzní se státem, který byl založen Tangunem.¹²⁰ Dále je jasně uvedeno, kterým předkům a jakým způsobem by měly být vykonávány rituální obřady. Mezi ně se řadí i Tangun. Za pozornost také stojí následující záznam z roku 1446, tedy z dvanáctého roku vlády Sedžoa:

„Korejskou literaturu můžeme nazývat vše od doby, co Tangun založil první království, a proto nemůže být naše literatura srovnávána s literaturou barbarských států, ani s čínskými dynastiemi [konkrétně: říše Liao – říše Kitanů, říše Ťin, západní Sia].“¹²¹

To, že je s Tangunem spojována i jedinečnost korejské kultury – konkrétně literatury – je něco, co bychom čekali až v pozdější době. Ale vyzdvihování pojmů typu „unikátnost“ je do jisté míry zarážející. Dá se spekulovat o tom, jestli se právě tady neinspirovali někteří pozdější korejští etničtí nacionalisté 19. a 20. století.

I za krále Söngdžonga (vládl 1469-1494) se nám naskýtá podobný pohled na Tanguna. Tentokrát nejde o čistě kulturní odkaz, ale o doptávání se na historický důvod přesunu Tangunova oltáře. Bylo velmi důležité, aby byly rituály na místě prováděny správně, a proto zde vyvstávaly takové otázky, jako je přesná datace postavení rituálního oltáře pro Tanguna, jestli je správné vykonávat obřady stejným způsobem, jakým to bylo činěno doposud, a také se dohledávaly zdroje, které měly existovat, a které by měly objasnit některá „prázdna místa“¹²². S největší pravděpodobností vznikly pochybnosti o tom, jestli je s Tangunovým oltářem nakládáno správně, protože se v blízkosti objevila záhadná nemoc. Nemoc či jiné pohromy

¹²⁰ Sedžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kg_a_10107005_003

¹²¹ Sedžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kg_a_11211017_002

¹²² Söngdžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kia_10211028_003

vždy znamenaly, že je předek nespokojený, a u někoho s takovým významem, jakým byl předek-zakladatel, se obavám nemůžeme divit.

O Tangunovi se píše v roce 1488, devatenáctého roku vlády krále Söngdžonga, a to v souvislosti s návštěvou vyslance z Číny, který přijel do Pchjōngjangu. Během svého pobytu ve městě čínský vyslanec pozoroval rituály prováděné u hrobek Kidži a Tanguna, a poznamenal, že se „trochu liší od těch čínských“¹²³.

Následující panovníci (jmenovitě králové Jōnsangun, Čungdžong, Sōndžo, Hjordžong, Hjōndžong a Sukčong) se již Tangunovi tolik nevěnovali, a zmínky jsou do značné míry omezeny na základní informace o rituálech nebo obřadech¹²⁴. Většinou se vyskytují ve frekvenci jeden zápis za dobu vlády konkrétního panovníka, a během panovnického období některých králů Čosōnu Tangunovi nebyla věnována pozornost vůbec – ať už důvodu krátkého období vlády, nebo z čistého nezájmu. Změna přichází až s králem Jōngdžoem (英祖, vládl 1724-1776) a v jeho odkazu pokračoval i vnuk Čōngdžo (正祖, doba vlády 1776-1800).

Za krále Jōngdžoa (v roce 1739) byl vydán rozkaz, aby se opravily hrobky mnoha králů, včetně Tanguna a Kidži, a to podle slov městského guvernéra. Podobně jako za vlády předchozích panovníků, i za Jōngdžoa byly stále prováděny obřady za blaho předků zakladatelů, a pokud se cituje historická datace, je uváděna od Tanguna¹²⁵. Také je v roce 1765 samotným králem zmíněná celá trojice, tedy Hwanin-Hwanung-Tangun, a to následujícím způsobem:

*„Hwanin, Hwanung a Tangun jsou uctívání v chrámu Samsōng; historie nám říká, že hora Asadal je nyní hora Kuwōl. [...] Hwanung je Tangunův otec, a Hwanin je Tangunův děd.“*¹²⁶

Pokud budeme považovat královu řeč za skutečně autentickou, vyplývá z ní, že byl Jōngdžo velmi dobře obeznámen s mýtem o Tangunovi, a proto chtěl podpořit obnovu jeho hrobky. To znovu potvrzuje, že panovníci dynastie Čosōn si zakladatelského mýtu vážili minimálně do té míry, aby znali jeho text a respektovali náležitě obřadní rituály (i kdyby to měli považovat jen za nutnou povinnost).

¹²³ Söngdžong sillok. *Čosōn wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kia_11903009_002

¹²⁴ Čosōn wangdžo sillok [online] [cit. 2021-4-30]. Hledaný výraz Tangun – 檀君. Dostupné z: <http://sillok.history.go.kr/>

¹²⁵ Jōngdžo sillok. *Čosōn wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kua_11505023_003

¹²⁶ Jōngdžo sillok. *Čosōn wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kua_14112008_001

Během doby vlády krále Čöngdžoa, konkrétně v roce 1781, je znovu potvrzeno dodržování kontinuity v provádění obřadů, a to stručnou, ale všeřikající větou: „*Rituály byly vykonány v chrámu Tanguna.*“¹²⁷ V roce 1799 se o Tangunovi můžeme dočíst v souvislosti s debatou o náboženství: „*První přišel Tangun, a Kidža ho následoval. Poté byla naše země rozdrobena do Tří království, ale nebylo to až do dob Silly a Korja, kdy konfucianismus a buddhismus začali fungovat půl na půl.*“¹²⁸ Sice zde Tangun nehraje příliš velkou roli, ale i přesto se jedná o důležitý úryvek, který symbolizuje korejské náboženské představy. Je také diskutována podobnost s Čínou, jejíž vlivy vytlačily ty barbarské. Navíc se zmiňuje chvilkové „období temna“ během kterého nebylo možné vidět dědictví, které měli Kidža s Tangunem svým potomkům zanechat.

Historické záznamy dynastie Čosön je třeba uzavřít prostřednictvím dvou posledních panovníků: krále a později prvního korejského císaře Kodžonga, a jeho syna – císaře Sundžonga. V roce 1868 (v pátém roce vlády Kodžonga) se dočítáme, že je letos oslavováno založení státu Tangunem, a proto je nutné vykonat vhodné obřady.¹²⁹ Také je připomínán rok 2333 př.n.l., ve kterém vznikl stát Kočoson. Ten položil základy pro další generace, které mohou mít úspěšnou historii až deseti tisíc milionů let. Za velmi zajímavé považuji i lamentování nad podepsáním korejsko-japonské protekční smlouvy roku 1905 (42 rok vlády Kodžonga), které je vyjádřeno takto:

*„Čína se také stala velmi zmatenou, a pouze Čosön, stát s historií dlouhou od Tanguna a Kidži, si dokázal udržet správnou morálku a kulturu tím, že následoval učení Konfucia a Mencia, jen aby byl zničen takovým způsobem? Jak to jen mohla nebesa dopustit? Jak to jen mohla nebesa dopustit?“*¹³⁰

O trochu odlišném projevu lítosti nad osudem Korejců se dozvídáme v roce 1909, už za doby vlády císaře Sundžonga:

¹²⁷ Čöngdžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kva_10301023_003

¹²⁸ Čöngdžo sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kva_12312021_002

¹²⁹ Kodžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-04-30]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kza_10511028_001

¹³⁰ Kodžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-05-01]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kza_14211030_008

„Ach, mých 20 milionů krajanů, kteří mají 4000 let posvátné historie od Tanguna, a žijí v zemi, kterou před 500 lety založil Tchädžo. [...] Současný stav je obdobím přinášející znepokojení.“¹³¹

Autorem výroku je I Jong-gu¹³², který byl znám svými projaponskými postoji, a kladl si za cíl propagovat připojení Koreje k Japonsku. Podle něj šlo o jedinou možnost, jak zemi zachránit, poskytovat obyvatelstvu dostatečné vzdělání a zlepšit ekonomickou situaci. Dále se dočítáme, že si Korejci mohli za svůj osud sami, odvolávání se na nebesa je proto zbytečné. Je pozoruhodné, nakolik se oba výroky od sebe obsahově liší, ale přesto mají společný prvek datace historie od předka Tanguna. Kromě toho je opětovně vyzdvihována nutnost péče o Tangunův hrob, který by jinak mohl strádat – v rámci oslav založení prvního státu jsou také prováděny obřady.

To, že se Tangun vyskytoval v análech skoro každého panovníka (ač s jistými omezeními), že se řešila historie, kultura, náboženství, ale také samotná hrobka a obřady, považují za jasný důkaz toho, že napříč dynastií Čosön existovala historická kontinuita, která se zabývala mýtem o Tangunovi. Tvrzení, že jej pouze využili nacionalisté pozdního devatenáctého a začátku dvacátého století by bylo neúplné a historicky nepravdivé. Ačkoliv byl v mnoha případech Tangun zmiňován v kombinaci s Kidžou, i přes to se ale jedná o neodmyslitelný spojovací prvek korejské historie.

¹³¹ Sundžong sillok. *Čosön wangdžo sillok* [online] [cit. 2021-05-01]. Dostupné z: http://sillok.history.go.kr/id/kzb_10212004_001

¹³² I Jong-gu (李容九, 1868-1912) byl ředitelem projaponské organizace Ilčinhö (一進會, „Společnost jediného pokroku“), která ovlivňovala veřejné mínění ve prospěch podepsání korejsko-japonské protekční smlouvy.

3.2 Formování tangunského nacionalismu

Jednotné a správné porozumění samotného pojmu nacionalismus je něco, co je dodnes v korejském bádání považováno za poněkud problematické. Vědci jak v dnešní Korejské republice, tak v Korejské lidově demokratické republice užívají stejné heslo – tedy *mindžok*, ale častokrát ho chápou jinak. Teoretické podklady a správná terminologie, které by tento pojem dokázaly jednou provždy sjednotit, stále chybí. S největší pravděpodobností se *mindžok* vynořuje těsně před japonskou anexí, na konci devatenáctého století, a je jím rozuměna rasa, etnikum, či dokonce „národní stát“ – to znamená, že občané daného státu jsou jedné krve a sdílejí společnou historii. Nejde ovšem o stoprocentní překlady, spíše o analogie. Dnes se v jihokorejském slovníku pod heslem skrývá následující definice:

*„Sociální skupina, která se historicky utvářela na základě společného jazyka a kultury, žijící po mnoho let pospolu na jednom místě. Nemusí nutně odpovídat rase nebo občanství.“*¹³³

Z toho je patrné, že došlo k výraznému odklonu od chápání slova *mindžok*, jak tomu bylo u prvopočátků jeho užívání. Definice je daleko širší, a má blíže spíše k modernímu inkluzivnímu pojetí, než k etnické „pokrevní“ sounáležitosti. Dnes je širokou vědeckou společností v Korejské republice přijímána teorie zvaná heterogenní migrace (příměs cizích vlivů do jinak „čistého“ korejského národa na bázi dějinných proměn), která je vcelku logickým výsledkem evoluce¹³⁴. I přestože se od kladení důrazu na pokrevní čistotu vlivem globalizace začíná mezi mladými Korejci na jihu upouštět¹³⁵, stále nacionalismus zasahuje i do politické struktury. Na severu je koncept etnika a národu ovlivněn ideologií *čučche* – silné národní uvědomění zde sice hraje velkou roli, zároveň se ale stále uchovává sentiment sounáležitosti a soucitu, známý především z bývalého Sovětského svazu.

Proč a v jakých souvislostech se ale začal termín *mindžok* poprvé vyskytovat, a jak s tím souvisí mýtická postava Tanguna? Spojitost mezi nimi je prostší, než by se na první pohled mohlo zdát. Pro pravé pochopení vzniku a vzestupu tangunského nacionalismu je nutné se vrátit do minulosti, a zaměřit se na mytologizování historie na korejském poloostrově, které začalo nabývat na důležitosti právě během japonské okupace Koreje, ale první zmínky existovaly již předtím. V době, kdy se Korea nacházela mezi velkými navzájem soupeřícími státy (tj. Čínou,

¹³³ Převzato ze stránek korpusu zaštitovaného Národním institutem korejského jazyka a literatury. Dostupné z: https://opendict.korean.go.kr/dictionary/view?sense_no=160477

¹³⁴ Více se tomuto tématu věnuje Akulenko V.S., a to ve své publikaci *Ethnogenesis of the Korean People: South and North Korean Scholarly Perspectives* (2019)

¹³⁵ CAMPBELL, Emma: *"The end of ethnic nationalism? Changing conceptions of national identity and belonging among young South Koreans"* *Nations and Nationalism*. 2015. str. 483-502.

Japonskem, ale i Ruským impériem), bylo nutné reagovat – a to právě pomocí vytvoření pojmu jednotného národa, který je prokazatelně autonomní a jedinečný. Potřeba uchování si čistoty krve, a zároveň vymanění se z asimilační politiky (kterou se Japonsko později snažilo implementovat), byla otázkou přežití.

Středobodem vytváření korejského národa (alespoň jeho současné podoby) se stal právě Tangun. Není náhodou, že Tangun zaujal ve formování etnického nacionalismu takovou roli – jakožto postava, která zaručovala pokrevní příbuznost silného národa, byla pro historiky velmi lákavá. Bylo to právě během reformy *kabo* (甲午改, *kabo kähjök*)¹³⁶, kdy se obyvatelé korejského poloostrova začali proměňovat na „homogenní etnikum“, a během kterých se prosazovala důležitost samostatnosti, která představovala první krok na cestě k modernímu státu. Přesněji šlo o to, že se prosazovala myšlenka Čosönu, který měl představovat nezávislou zemi s dlouhou historií a tradicí od Tanguna a Kidži. I učebnice historie (konkrétně pak Historie Čosönu, Čosönské letopisy a Stručná historie Čosönu) které vznikaly následkem vlivu reformy *kabo*, shodně datovaly začátek korejské historie rokem 2333 př.n.l. Kromě toho přímo odkazují na „Záznamy Tanguna“, a Tangun je zde pojímán jakožto zakladatel Koreje, který panoval za časů čínského císaře Jaa.¹³⁷

Ani Klub nezávislosti (獨立協會, *Tongnip hjöphö*, organizace jejíž založení roku 1896 inicioval Sö Čä-pchil si za hlavní cíle kladla pozvednutí národní hrdosti a také vštípení modernizujícího liberalismu a demokracie) se nezdráhal ve svých prvopočátcích oživit Tangunův odkaz. Tangun byl prohlášen za prvního průkopníka Koreje, a Kidžovy zásluhy z něj udělali osvícence posvátné kultury.¹³⁸ Ačkoliv byl Klubem nezávislosti nepochybně zdůrazňován význam obou postav – a dokonce preferoval jejich kombinaci při prokazování nezávislosti státu – vytvořil termín „éra Tanguna“, čímž dával jasně najevo, kterého z nich (ač možná nevědomky) upřednostňuje. Domnívám se, že šlo o obavy ze zneužití Kidži pročínskými vzdělanci, a Tangun jakožto „první čistý Korejec“ nepředstavoval takovou hrozbu. Tanguna vyzdvihuje také další výrazná osobnost, spjata mimo jiné i s Klubem nezávislosti, a to Čöng

¹³⁶ Reformy *kabo* (1894-1896) byl třífázový program, který byl prosazován především projaponskými vládními úředníky, a který si kladl za cíl kompletní proměnu společnosti.

¹³⁷ KIM, Soo-ja. *The Modern Korean Nation, Tan'gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea*. International Journal of Korean History, vol.19, no.2. 2014. str. 218-219

¹³⁸ Zmíněno v editoriale noviny *Tongnip sinmun* (někdy „The Independent“, 1896-1899), které byly spjaty s Klubem nezávislosti. Vydání z 23. října 1899, dostupné z Archivu korejských novin (*Tähanminguk sinmun akchaibü*) [cit. 2021-04-15]: <https://nl.go.kr/newspaper/detail.do?id=CNTS-00098980706>

Kjo¹³⁹. Ten v novinách *Täčosön tongnip hjöphö höbo* ještě rozšiřuje již uznávané Tangunovy úspěchy. Podle něj Tangun zkultivoval Koreu, a jelikož Korejci od Tanguna zdědili bohatství „od rituálů, hudby, kultury až po předpisy a zákony“, neexistovalo by v zemi nic, co by nebylo nezávislé.¹⁴⁰

Tento okamžik by se dal považovat za přelomový: jde o moment, kdy Tangun přestává být v historiografickém (a následně i národním) diskurzu pouhým mýtem, a přebírá na sebe jinou (o to důležitější) funkci – funkci historické postavy, která dokázala vybudovat slavnou říši, rovnající se svou slávou a schopnostmi Číně, a potažmo i Japonsku. Poprvé se zde zdůrazňují i kulturní aspekty národa, jakými jsou rituály a hudba. Dává se najevo, že kromě moci a legitimacy korejského území je kultura stejně důležitá a nezávislá, a není ničím horší než ta čínská. Jde také o poněkud revoluční tezi národní soběstačnosti. Tato myšlenka stála u zrodu korejského etnického nacionalismu, který začátkem dvacátého století dále nabíral na síle.

Další ránu korejským (tehdy snad už marným) snahám o zachování si nezávislosti bylo podepsání korejsko-japonské protekční smlouvy (také známá jako smlouva roku ũlsa, 17. listopadu 1905). V reakci na tuto událost publikoval Čang Či-jön¹⁴¹ v *Hwangsöng sinmun* editorial nazvaný „*Dnes hořce nařikám*“. V něm Čang odsuzuje smlouvu jako nezákonnou, a kritizuje pět ministrů korejské vlády, kteří smlouvu podepsali. V úplném závěru připomíná hrdou historii korejského národa, která se váže k Tangunovi:

„Mí krajané, nyní otroci cizáků, jste živi či mrtví? Měli bychom snad náš národní duch, který vytrval po dobu čtyř tisíc let ode dnů Tanguna a Kidži, nechat rozpadnout přes noc? Jak žalostné! Běda, krajané, běda!“¹⁴²

Jde o velmi emotivní až zoufalý projev, který má za cíl apelovat na korejský lid, a přímo vyzývá k akci. Vzpomíná zde dlouholetou tradici národního ducha, který dokázal přežít kdejaké překážky dějin. Ovšem ještě stále autor Čang Či-jön vnímá obě postavy – Tanguna i Kidžu – jako stejně důležité, a nesnaží se o popření Kidži, či vyzdvižení Tanguna jakožto výraznější a záslužnější osobnosti. Nacionalismus je z úryvku sice patrný (ilustrováno na působivé

¹³⁹ Čong Kjo (鄭喬, 1856-1925), protijaponský patriot a bojovník za svobodu, vzdělanec publikující za japonské okupace.

¹⁴⁰ *Täčosön tongnip hjöphö höbo*, vol. 7, únor 1896.

¹⁴¹ Čang Či-jön (張志淵, 1864-1921), bojovník za nezávislost a novinář.

¹⁴² *Hwangsöng sinmun*, 20.11.1905. Převzato z Archivu korejských novin (*Tähanminguk sinmun akchaibü*) [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://nl.go.kr/newspaper/detail.do?id=CNTS-00093778838>

formulaci „otroci cizáků“), ale pořád je jeho význam obšírnější. I Kidža, jakožto potomek čínské dynastie Šang, je pro Čang Či-jöna postavou chtěnou.

Další z výraznějších osobností budování etnického nacionalismu, odvozující korejské dějiny od předka Tanguna včetně užití již zmíněného termínu *mindžok*, je Sin Čchä-ho¹⁴³. Zmínka o teorii „Tangunových potomků“ byla publikována v *Tähan mäil sinbo* (大韓每日申報, Korejský deník, také s vlastní anglickou edicí zvanou *Korea Daily News*), kde Sin Čchä-ho působil jako šéfredaktor. Konkrétně se jedná o přímý odkaz k Tangunově vládě, který byl zveřejněn 1. ledna 1908 v článku nazvaném „Novoroční požehnání.“ V něm se píše následující:

„Dnes oslavujeme první leden roku 4240 – tehdy Tangun založil náš stát. [...] Korea je úchvatným národem, s historií čítající čtyři tisíce let.“¹⁴⁴

V červenci roku 1908 pak Sin Čchä-ho pokračuje v podobném duchu, když v *Tähan mäil sinbo* píše:

„Korejští krajané, nemáme-liž posvátnou historii čtyř tisíc let? Nejsme potomci velkého civilizátora Tanguna? Cožpak nejsme potomci národů Tři království, které reformovaly Japonsko?!“¹⁴⁵

Z obou úryvků se dá vyčíst, že je několikrát zdůrazňována společná historie korejského národa (v originále použit právě termín *mindžok*), za níž se skrývají úspěšné panovnické rody a zlaté éry. Tangun je pojícím prvkem, kterého by každý Korejec měl považovat za svého předka, a ke kterému by měl také vzhlížet. Jde o provázání s dědičným darem, na který by měli jako jeden *mindžok* být pyšní, a nenechat se sebou jednat jako s občany druhé kategorie. Probuzení národního vědomí je taktéž často se opakujícím jevem.

Byl to také Sin Čchä-ho, kdo se pokusil o znovuobjevení historických míst¹⁴⁶, která měla mít vazbu k prvnímu vládci Tangunovi. Tato místa dokazovala existenci Tangunovy slavné éry, ale především existenci samotné korejské civilizace a s ní svázané dějiny. Navíc to, že podle Sina měl Tangun vybudovat hned několik pevností, jen podporovalo fakt, že šlo o národ vyspělý, rovnající se okolním státům (a v lecčem je i překonával). Tangun jakožto

¹⁴³ Sin Čchä-ho (申采浩, 1880-1936), bojovník za nezávislost, také považován za zakladatele korejského etnického nacionalismu. Je uznáván na severu i na jihu.

¹⁴⁴ *Tähan mäil sinbo*, 1.1.1908. Převzato z Archivu korejských novin (*Tähanminguk sinmun akchaibü*) [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://nl.go.kr/newspaper/detail.do?id=CNTS-00095679271>

¹⁴⁵ *Tähan mäil sinbo* 28.7.1908. Převzato z Archivu korejských novin (*Tähanminguk sinmun akchaibü*) [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://nl.go.kr/newspaper/detail.do?id=CNTS-00095691407>

¹⁴⁶ Není jasné, jestli se sám Sin vydal místa nalézt. Je pravděpodobnější, že šlo o vlastní historický odhad, případně o „nalezení“ historického pramenu, ve kterém by měla být zmínka o Tangunových pevnostech. Lokalizoval je do dnešní Korejské lidově demokratické republiky.

historická postava nabýval až posvátného významu, a mělo jít o zakladatele celého „Východu“. Kromě svých snah o prokázání existence historických míst Sin Čchä-ho také napsal mnoho historických knih, ve kterých dále rozvíjí dobu Tangunovy vlády a jeho význam. Například v *Toksa sillon* (Nové čtení historie) přichází s teorií, že království Pujö (夫餘族, existující do roku 494 a rozkládající se na území dnešní severní Koreje a jižního Mandžuska) bylo pokrevně příbuzné s Tangunem, že šlo o jeho následovníky, kteří měli být vyvolenou rasou, skutečnými hrdiny Východní země. Toto tvrzení bylo kontroverzní i ve své době, neboť se odprošťovalo od předchozích zažitých konfuciánských myšlenek, které považovaly Koreu za čínských vazalský stát.¹⁴⁷

Je možná paradoxní, že v pozdějších letech se Sin od svých revolučních myšlenek distancuje (ačkoliv se jich nikdy přímo nevzdává), a jeho závěry začínají být víc racionální. Ve svých dalších publikacích obratně pracuje s metodologickými postupy z archeologie i jiných vědeckých oborů, a přestává být tolik závislý na výkladu samotného mýtu o Tangunovi.¹⁴⁸ Je ovšem zřejmé, že bez Sinova vlivu by korejská historiografie postrádala některé zajímavé teorie, Tangunovo postavení by se nemohlo upevnit takovým způsobem, jakým to udělal právě Sin Čchä-ho. Na druhou stranu měla tato historizace mytologie (se zdůrazňováním jedné krve, jednoho národa) negativní dopad na korejskou společnost, který se nyní odráží i v takových sociálních otázkách, jakými jsou rasismus a xenofobie¹⁴⁹.

Sin Čchä-ho ovšem nebyl jediným ve své době, kdo přichází s podobnými hesly oslavující první korejský stát a jeho zakladatele. Stejně činí Pak Ůn-sik¹⁵⁰, který během popularizování tangunského zakladatelského mýtu působil jako šéfredaktor v *Hwangsöng sinmun*. Podobně jako Sin, i Pak Ůn-sik v návaznosti na osobnost Tanguna zdůrazňoval tři symboly: národ (tedy obyvatele), zemi, historii. Dokázal tyto tři symboly shrnout do jednoduché fráze, která zněla: „*dvacet milionů Korejců, 3000 let země, 4000 let historie.*“ Ačkoliv takový slogan může vyznívat trochu kýčovitě, rozhodně pracuje s národním uvědoměním správně, a pomáhá konkretizovat představu, se kterou se každý Korejec mohl

¹⁴⁷ SHIN, Yong-ha. *The philosophical world of Sin Chae-ho*. LEE, Seung-Hwan; *Korean National Commission for UNESCO* (eds.). *Korean Philosophy: Its Tradition and Modern Transformation*. Seoul, South Korea: Elizabeth, NJ - Hollym. 2004. str. 441–461

¹⁴⁸ HAN, Young-woo. *The Establishment and Development of Nationalist History*. *Seoul Journal of Korean Studies*, 1992. str. 61–104.

¹⁴⁹ Přímé spojování nacionalismu s extremismem ústícím v rasismus může být v mnoha případech zavádějící, ovšem při studiu korejské „čisté krve“ je nutné i s touto variantou počítat.

¹⁵⁰ Pak Ůn-sik (朴殷植, 1859-1925) byl korejský historik, a také druhý prezident prozatímní vlády Korejské republiky v Šanghaji.

ztotožnit – počet lidí národa, jehož byl součástí, rozloha země, kterou nazýval domovem, a léta dějin, které se ho týkaly.

Kromě tohoto zvučného hesla se s tangunským nacionalismem jednoznačně pojí kalendář *tangi* (檀紀), za jehož zpopularizováním během dvacátého století stojí rovněž Sin Čchä-ho. Dle jeho názoru by historie Čosönu měla začínat od Tanguna, a zdůrazňoval, že použití takového kalendáře by bylo prospěšné pro patriotismus.¹⁵¹ Po založení Korejské republiky, konkrétně 25. září 1948 byl kalendář *tangi* přijat jako oficiální kalendář, a zákon o jeho legitimitě vešel v platnost 1. října 1949.¹⁵² I přestože od roku 1962 není kalendář používán na oficiálních národních dokumentech, stále je uznáván některými organizacemi, a to především příznivci náboženství *tädžonggjo*.

V neposlední řadě je třeba zmínit Den založení, tedy státní svátek *käčchöndžöl*. Oficiálně se slaví třetího října, a to v Korejské republice i v Korejské lidově demokratické republice (ačkoliv zde v tento den není volno). Svátek byl uznán i provizorní vládou, a to hned těsně po jejím založení. První oslavy po osvobození byly pořádány 3. října 1948. Smyslem svátku je připomínka založení prvního státu vládcem Tangunem, a proto se znovu dostává do čela korejské historie.¹⁵³ Dle nauky náboženství *tädžonggjo* dává větší smysl, aby se datum oslavy vázalo k sestoupení Hwanunga z nebes¹⁵⁴. Ať tak či onak, *käčchöndžöl* zůstává významným svátkem i v dnešní době.

Po důsledném přezkoumání všech doposud získaných informací o počátcích, formování až dozvuky tangunského nacionalismu je vhodné učinit závěry. Korejský etnický nacionalismus, který se opírá o postavu Tanguna jakožto historické osoby (a tím posouvá jeho původní význam zakladatelského mýtu), se začal vytvářet v době, kdy to bylo nejvíce potřeba. Dlouhodobé kladení důrazu na homogenitu národa a jednotu „čisté krve“ dnes možná bývá zmiňováno v negativní konotaci, ve své době se ovšem jednalo o způsob, jakým se Korea mohla vyrovnat s vnějším napadením i asimilačními tlaky. Termíny, které se v této době vynořily, jakými jsou

¹⁵¹ ČÖNG, Jöng-hun. *Tangi jöno, käčchöndžöl kukkjöngil, hongik ingan kjojukinjöm – hjöndä Hankukesöüi Tangun minčökčüüüü čedohwaä kwanhan jöngu* [Tangi Jöno, státní svátek Käčchöndžöl, vzdělávací ideologie Hongik ingan – studie o institucionalizaci Tangunova nacionalismu v moderní Koreji]. Z: Čöngsin munhwa jöngu [Psychologicko-kulturní výzkum]. 31/4. 2008. str. 163-193.

¹⁵² *Kukkjögile kwanhan põmnjul*. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://law.go.kr/LSW/lsInfoP.do?lsiSeq=4167#0000>

¹⁵³ *Käčchöndžöl* [Den založení Koreje]. Z: *Kukkjögilkwa popčöng kinjömil* [Státní svátky a výročí]. National Archives of Korea [online] [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <http://theme.archives.go.kr/next/anniversary/publicHoliday.do?anniversaryId=9804000000>

¹⁵⁴ *Tädžonggjo* [online]. Sekce *tädžonggjo*sja. Söul, 2005. [cit. 2021-04-17] Dostupné z: http://www.daejonggyo.com/sub02/sub02_03.html

mindžok, potomci Tanguna, či úchvatná čtyř tisíc let dlouhá historie, by bez Tanguna nikdy vzniknout nemohly. Kidža byl naopak postupně vytlačen z povědomí Korejců. Z Tanguna se během této doby stal pomyslný mechanismus, který měl schopnost vyrovnat se s těžkou krizí a cizími vlivy, a zároveň načrtnout rysy moderního korejského národa.

Obr. 2 – Korejská učebnice dějepisu určená žákům druhého stupně, ve které je obsažen mýtus o Tangunovi¹⁵⁵

¹⁵⁵ Kjøkwasõ PDF. *Kodũnghakkjo hankuksa* [online]. Dong-A Publishing co., 2015 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: http://download.douclass.com/SAMPLE_CON/HIGH/DIGIT/KHE/data_textbook.html

3.3 Severokorejské pojetí Tanguna

Severokorejské pojetí mýtu o Tangunovi se od toho jižního v mnohých aspektech liší. Na jihu (až na některé extrémní případy¹⁵⁶) převládá názor, že se mýtus nedá považovat za historický fakt, přesto jde o nepostradatelnou součást formování národa, jelikož v sobě nese složku, která je závazná pro současné i budoucí generace. Často bývá připomínáno, že dle historických fakt si pouze národ, který si svých mýtů ctí a reinterpretuje je, může udržet svou identitu bez ohledu na to, jaké potíže nastanou. Je nutno podotknout, že Korejská republika je do jisté míry ochuzena o severokorejské pojetí, protože nepracuje s historickými zdroji, ke kterým mají přístup pouze Severokorejci. Pokud by byli schopni akceptovat severokorejský pohled, mohlo by dojít k obohacení a objektivizaci výzkumu.

Poprvé od rozdělení obou států byl pokus o vzájemné doplnění dat uskutečněn až v roce 1978, kdy ministerstvo pro sjednocení hostilo „Severokorejský literární seminář“. Až do té doby nebylo možné se volně věnovat výzkumu severokorejské literatury. Jihokorejští autoři někdy bývají kritizováni za to, že se zabývali severokorejským pojetím mýtů a lidových příběhů povrchně. První, kdo se o shrnutí severokorejské literatury pokusil byl Čchö In-hak (konkrétně ve svém díle „Severokorejské pověsti“ - *Pukhanŭi sŏlhwa*), nešlo ale o žádný průlom v uznání severokorejské literatury veřejností. Ani v devadesátých letech se neobjevuje studie, která by se zaměřila jen na intenzivní studium Tangunova mýtu. Spíše se jednalo o okrajové zmínky než o skutečný hluboký výzkum¹⁵⁷.

Pokud chceme pochopit severokorejské vnímání mýtu o Tangunovi, je nutné respektovat odlišný náhled na literaturu. Literatura a umění by v severokorejském podání měly být charakterizovány jako „lidové a nezbytné pro budování revoluční kultury“ – vytvořené lidmi, kteří jsou hlavními hybateli historického vývoje.¹⁵⁸ Proto bude severokorejský pohled vždy zdůrazňovat současnost, aniž by klasiku nechal být klasikou. Jednoduše řečeno, severokorejská klasická literatura existuje jako modernizovaná klasická literatura přizpůsobená kultuře lidí v současné době, filtrovaná několika principy a standardy stanovenými stranou –

¹⁵⁶ SETH, Michael J. *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. Rowman & Littlefield Publishers. 2010. str. 443

¹⁵⁷ I, Čong-ku. *Pukhanŭi sŏlhwa insik jŏngu – ,Tangun sinhwa'ŕŭl čungsimŭro*. Kjŏngŭi dāhakkjo. Diplomová práce. 2008.

¹⁵⁸ KIM, Čong-il. *On Proper Evaluation and Treatment of the Cultural Heritage of Our Nation with a Correct Viewpoint and Attitude*. Talk to the Officials of the Propaganda and Agitation Department of the Central Committee of the Workers' Party of Korea. 1970.

toto bylo usneseno už Kim Il-söngem v jeho kompilaci „Úděl literatury a umění v naší revoluci“ z roku 1972.

Rozsáhlejší výzkum mýtu o Tangunovi započal v Korejské lidově demokratické republice již v 60. letech minulého století. Ri Či-rin publikoval svůj pohled na mýtus v roce 1963 pod názvem „Studie o Kočosönu“ (*Kočosön jöngu*)¹⁵⁹, svou vlastní studii publikoval i Ri Sang-ho v roce 1962, a to nazvanou „Historicita Tangunovy pověsti“ (*Tangun solhwaüi jöksasöng*). Oba tito autoři docházejí k závěru, že mýtus o Tangunovi sloužil jako řešení problému dynastie: prostřednictvím mýtu se mohla odůvodnit proměna klanu z původně zavedeného systému totemismu do „klasické“ monogamní rodiny. Tangunova vláda představovala historický vývoj, který na korejském poloostrově vyvrcholil ve starověký stát.

Shodují se také na několika dalších zásadních bodech. Mýtus o Tangunovi má mnoho mytologických rysů, ale nalézá se v nich realistický obsah. To znamená, že náboženský rituál související se sestoupením z nebe pravděpodobně odkazuje na novou dynastii, medvěd je symbolem totemu, manželství mezi medvědicí a Hwanungem naznačuje spojení dvou různých kmenů a přerobením do nové formy společnosti. Z toho můžeme vyvodit, že směr prvotního severokorejského výzkumu mytologie z 60. let představuje historický materialismus, který pohlíží na mytologii jako na odraz doby a společnosti.

Tento racionální náhled na korejskou mytologii se ale pod ideologií *čučche* výrazně proměnil. Původní podoba mýtu byla zredukována, a místo toho se začínají objevovat schématické formace: dochází k dělení na primitivní komunistickou společnost, otrokářský stát a feudální společnost, s důrazem na role lidí v socialistickém systému.¹⁶⁰ V potaz se berou pouze černobílé úvahy, které postrádají živoucí esenci mýtu. Mýtus o Tangunovi se rozebírá dle toho, co je žádoucí a nežádoucí pro ideologii, které hodnoty se ještě dají využít a které už nikoliv. Jde tedy o posun od čistých materialistických historických studií k extrémně subjektivnímu a záměrnému výzkumu. Tangun je prohlášen za skutečnou, historickou osobnost, a je s ním i dle takového přesvědčení nakládáno.

O velkém zneužití mýtu a odklonu od seriózního výzkumu svědčí i fakt, že na začátku devadesátých let severokorejsí archeologové objevili u Pchjöngjangu údajný hrob, který měl

¹⁵⁹ Existuje i jihokorejská publikace se stejným názvem vydaná poprvé v r.1994 profesorem Jun Nä-hjönem. Tato publikace se stala kontroverzní právě z důvodu, že někteří akademici tvrdili, že profesor Jun pouze okopíroval severokorejskou studii a vydával jí za svou vlastní.

¹⁶⁰ I, Čong-ku. *Pukhanüi sölhwa insik jöngu – ,Tangun sinhwa ’rül čungsimüro*. Kjöngghi dähakkjo. Diplomová práce. 2008.

patřit Tangunovi a jeho ženě, včetně zachovalých pozůstatků. Lokalita tohoto „nálezu“ také není náhodná. Snaha o stvrzení Pchjŏngjangu jakožto hlavního města Kočosŏnu je více než zřejmá, a značně by napomohla i legitimizaci severu jakožto nadřazeného (v tomto případě historicky důležitějšího) státu. Podobně významným trumfem se může pyšnit snad už jen hora Päkту, tedy hora, na kterou Hwanung sestoupil z nebes. Když v září roku 2018 navštívil jihokorejský prezident Mun Čä-in Korejskou lidově demokratickou republiku, byla to právě hora Päkту, na kterou se společně s vůdcem Kim Čöng-ünem vydali. Toto symbolické gesto odkazovalo nejen k potvrzení místa narození prapředka Tanguna¹⁶¹, ale také k návaznosti na původu všech Korejců. Prezident Mun svými slovy „společně jsme žili 5000 let, ale odděleně pouze sedmdesát“¹⁶² jasně dává najevo, že je společná korejská historie mnohem důležitější než jejich krátkodobé odloučení, ale především uznává Tanguna jakožto předka, který by mohl napomoci oběma státům nalézt společnou řeč.

Tangunovo mauzoleum bylo dokončeno a otevřeno veřejnosti v roce 1994, a v den státního svátku založení Koreje káčchöndžöl, tedy třetího října, jsou u hrobky pořádané tradiční ceremonie.¹⁶³ Na vrcholu hrobky byla vystavěna pyramida, která je tvořena 1994 bloky kamene. Vedle mauzolea se nachází menší muzeum, které vystavuje artefakty časově datované do doby Tangunovy vlády, které se našly v blízkosti a vevnitř hrobky. Samotná hrobka Tanguna má podobu devítistupňové (číslo devět má mít historickou hodnotu) pyramidy, a dosahuje výšky 22 metrů. Hrob ochraňuje kamenný tygr, a také monument, na kterém je vyryta báseň. Vevnitř hrobky se nachází dvě rakve s ostatky Tanguna a jeho ženy.

Pozoruhodný náhled do skutečného významu Tanguna v Korejské lidově demokratické republice nám poskytuje publikace, která byla vydaná v Pchjŏngjangu v roce 1994 jménem „Tangun – Zakladatel a král Koreje“, a která vznikala pod záštitou Archeologického institutu v Pchjŏngjangu. Vzhledem k tomu, že je volně dostupný její anglický překlad (a dokonce je kniha vystavená v mauzoleu jakožto příručka pro turisty) je reálné, že má splňovat funkci prostředníka, jenž snadno dostane nacionalistickou myšlenku do světa. Kniha je opravdu obsáhlá a je složena z nejrůznějších kapitol, které obsahují jak samotné informace o nalezení a

¹⁶¹ Samozřejmě nejde nezmínit, že se na hoře Päkту měl narodit Kim Čöng-il, alespoň podle severokorejských výkladů dějin. Touha po propojení těchto vůdců s Tangunem je očividná.

¹⁶² Prezident Mun to zmínil ve svém projevu na stadionu v Pchjŏngjangu, záznam je dostupný např. i na anglické verzi prezidentových oficiálních webových stránkách:

<https://english1.president.go.kr/BriefingSpeeches/Speeches/70>

¹⁶³ CHOI, Ha-young. N.Korea's unveils video of Oct. 3 Tangun celebration. Nknews.org. [online]. 2015. [cit. 2021-04-06] Dostupné z: <https://www.nknews.org/2015/10/n-koreas-unveils-video-of-oct-3-tangun-celebration/>

vykopání hrobky, ohledání a identifikaci ostatků, tak detailní popis života a vlády Tanguna (který je považován za historického panovníka), japonské imperialistické snahy o potlačení vlivu Tanguna, Pchjŏngjang jakožto epicentrum starověké civilizace, a také se zabývá historií náboženství oslavující Tanguna; tädžonggjo.

Nejzajímavějšími kapitolami zůstávají ty, které označují Pchjŏngjang za kolébku korejské civilizace, a také ty, které vyzdvihují korejský národ, tedy „homogenní národ s pětitisíciletou historií.“ Neméně důležitý zůstává i citát, který se nachází na zadním přebalu knihy, a jehož volný překlad zní: „[...] Doufám, že při této příležitosti všichni půjdou nejbližší zkratkou národnímu sjednocení, a to s Tangunem v roli centrální postavy.“ Citát by sám o sobě jen sumarizoval veškeré myšlenky obsažené v publikaci, ale co je na něm možná překvapující, je fakt, že se má jednat o úryvek z úvodu jihokorejské publikace pod názvem „Po stopách Tanguna¹⁶⁴“. Z toho, že byl použit jihokorejský citát se dá jedině usuzovat, že by Tangun skutečně mohl být vnímán jako pojítka mezi oběma zeměmi, který by mohl prostřednictvím svých schopností (pramenících z mytologické suverenity) pomoci nastolit skutečný mír. Tangun proto zůstává sdíleným – více či méně realistickým – snem obou Korejí o sjednocení.

Obr. 3 – Prezident Mun Čä-in se svým protějškem Kim Čong-ŭnem na návštěvě hory Päktu, symbolického místa, které odkazuje k původu všech Korejců¹⁶⁵

¹⁶⁴ V anglickém překladu uvedeno jako „In Quest of Tangun“, jihokorejský originál se mi ovšem nepodařilo dohledat.

¹⁶⁵ South Korean president visits North Korea. Reuters [online]. Pyeongyang Press Corps, 2018 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/news/picture/south-korean-president-visits-north-kore-idUSRTS21UKQ>

3.4 Tädžongismus

Koncept „korejských náboženství¹⁶⁶“ je diskutovaným, ale také často nepochopeným tématem. Většinou jde o prosté shrnutí mnohých náboženství a myšlenkových směrů, které prostupují dějinami korejského poloostrova. Patří k nim šamanismus, buddhismus, taoismus a křesťanství. Takzvaných nových, čistě korejských náboženství se za posledních několik desetiletí objevilo hned několik. Tato nová náboženství by ale neměla být vnímána jen jako negativní a obranná snaha se vyhranit vůči náboženstvím starším a cizím. V určitém smyslu existovalo *čisté* korejské náboženství vždy, protože si dokázalo poradit s příchozími vlivy zvenci a vypořádat se s nimi po svém. I přesto bývají někdy nová náboženství vyčleňována zvlášť. Čchöndoismus (Čchöndogjo) a tädžongismus (檀君教, Tädžonggjo, Sekta velkého předka) jsou pak bezesporu těmi nejprobádanějšími – ačkoliv je na ně mnohokrát pohlíženo jako na něco obskurního (nezřídka kdy jsou označovány přímo za sekty), našly si v komplexní náboženské struktuře Koreje své místo.

Čchöndoismus i tädžongismus vznikaly téměř paralelně – na počátku dvacátého století, konkrétně v letech 1905 a 1909. V době, kdy Korea potřebovala nacionalistické ideje a udržení si samostatnosti jejich vznik není překvapující. U obou těchto náboženství nalzáme silné šamanistické prvky, ale zatímco čchöndoismus se opírá o konfuciánské zásady, tädžongismus klade důraz na národní identitu (*mindžok*) a jednotu korejského lidu.¹⁶⁷ Je zajímavé, že obě tato náboženství jsou zmíněna v nejaktuálnější dostupné studii Ministerstva kultury, sportu a turismu, publikované v roce 2018. S odkazem na jejich historickou důležitost (především kvůli jejich uznání jakožto hybatelů různých bojů za svobodu) je jim vyhrazena vlastní kategorie, a nejsou pouze skryta za kolonkou „jiná náboženství“. A to i navzdory tomu, že počet lidí, kteří se hlásí k těmto náboženstvím, není příliš velký – například z té samé studie vyplývá, že k danému roku se k tädžongismu hlásilo pouhých 11000 lidí. Zejména tädžongismus je řazen odděleně i v mnohých novějších analýzách a studiích Korejského statistického úřadu¹⁶⁸. Je patrné, že i přesto, že může působit tädžongismus jako neplnohodnotné náboženství, jeho suverenita je respektována úřady. Můžeme se pouze dohadovat o tom, jestli je počet vyznavačů tädžongismu pohybující se okolo deseti tisíc skutečně finální. V korejském prostředí není

¹⁶⁶ Nutno podotknout, že už samotný pojem „náboženství“ je v Koreji novinkou – první výskyt tohoto slova se datuje až do 19. století, a dodnes je jeho používání sporné.

¹⁶⁷ LEE, Chi-ran. *The Emergence of National Religions in Korea*. Haedong Younghan Academy. str.12

¹⁶⁸ KOSIS: KOrean Statistical Information Service. Databáze nabízí i natolik specifické údaje, jako je náboženství dobrovolníků v humanitárních organizacích. Dostupné z: <https://kosis.kr/index/index.do>

ojedinělé, že lidé provádějí nejrůznější náboženské rituály (ať už pro Tanguna, křesťanského Boha, nebo dokonce Buddhu), aniž by se hlásili k jakékoliv církvi či hnutí.

Historie tädžongismu je spjata se jménem Na Čchöl¹⁶⁹, který zažil zklamání z některých neúspěšných reakcí na japonské uzurpování Koreje, a po návratu zpět domů z Tokia se rozhodl iniciovat založení nového hnutí původně nazvané tangungjo, o rok později přejmenované na dnešní tädžongismus; tädžonggjo. Dle jeho názoru by nemělo být osvobozené hnutí vedeno pouze politiky, ale také obyčejnými lidmi, kteří potřebují správnou hnací sílu, která by dokázala probudit jejich národní vědomí. Sám se prohlásil za prvního velkého učitele (都司教, *tosagjo*)¹⁷⁰, a jeho následovníci tento termín používali rovněž.

Po podepsání anexní smlouvy (韓日併合條約, *Hanil pjõnghap čojak*) v roce 1910 se nově vzniklé náboženství rozšířilo do Mandžuska, a to především kvůli obavám z japonské perzekuce – v této době vznikaly i nové školy hnutí, pravděpodobně kvůli neshodám ve vedení. Dle Na Čchöla se tädžonggjo snažilo oživit původní korejské náboženství Kosindo (古神道, „způsob nebeského předka“)¹⁷¹, víry v trojjediného boha, který byl uctíván ve starověké Koreji, a nejedná se o čistě novou tradici, ale o pouhé navázání na starší představy, ke kterým by se Korejci měli obzvláště v těžkých dobách znovu vrátit, a prostřednictvím kterých mohli prokázat svou samostatnost.

V říjnu roku 1915 Japonsko vyhlásilo plán pro kontrolu a restrikcii náboženství, který definoval tädžonggjo (a mnoho dalších organizací) jako „hnutí za svobodu maskované za náboženskou organizací“. To znamenalo, že všechny náboženské aktivity musely být předem schváleny generálním guvernérem. V nepřímé reakci na tuto vyhlášku uspořádal Na Čchöl v srpnu roku 1916 svou poslední vzpomínkovou „bohoslužbu“ pro Tanguna v chrámu na hoře Kuwöl (nyní území severní Koreje), na které se měl Tangun přeměnit na horského boha. Následně po sobě zanechal dopis na rozloučenou a spáchal sebevraždu.¹⁷² Dopis adresoval i tehdejšímu japonskému generálnímu guvernérovi v Koreji Terauči Masatakemu (寺内正毅,

¹⁶⁹ Na Čchöl (羅喆, 1863-1916) byl v závěru dynastie Čosön státním úředníkem, později bojovníkem za nezávislost.

¹⁷⁰ CH'OE, Yongho; LEE, Peter H.; DE BARY, William Theodore. *Sources of Korean Tradition: From the sixteenth to the twentieth centuries. Introduction to Asian civilizations: Sources of Korean Tradition*. 2. vydání. Columbia University Press. 2000. str. 331

¹⁷¹ BAKER, Donald L. *Korean spirituality*. University of Hawaii Press. 2008. str. 1189

¹⁷² *Tädžonggjo* [online]. Sekce tädžonggjo. Söul, 2005. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: http://www.daejonggyo.com/sub02/sub02_03.html

1852-1919). Tento čin měl být sebeobětováním nejen pro Tanguna, ale také pro celé hnutí, a především pro vlastní národ.

O rok později se nástupcem Na Čchöla stává Kim Kjo-hön (金教獻, 1868-1923), a je oficiálně uznáván jakožto druhý velký učitel. Po událostech Hnutí prvního března (三一運動) rekrutoval své krajany, aby společně odešli do Mandžuska, kde probíhal protijaponský odboj.¹⁷³ Také pomohl dosazovat příslušníky hnutí do severokorejské osvobozené armády. Misionářská činnost byla nezpochybnitelnou součástí hnutí za nezávislost, a proto se do roku 1948 rozšířila působnost tädžonggjo nejen do Koreje a Mandžuska, ale také na pevninskou Čínu.

Mezi úspěchy Kim Kjo-höna se řadí také rozšíření kanonických knih tädžonggjo. Po jeho smrti se třetím náboženským vůdcem a velkým učitelem stal Jun Se-bok (尹世復, 1881-1960), který byl s dalšími spolupracovníky zatčen a následně odsouzen japonskou policií za organizování skupiny usilující o nezávislost. Po osvobození v srpnu 1945 bylo obnoveno hlavní velitelství, a o rok později se přesunulo do Söulu. Tädžonggjo bylo následně uznáno jako jedno z pěti hlavních náboženství (spolu s konfucianismem, buddhismem, křesťanstvím a čchöndogjo)¹⁷⁴.

Oficiální kánon tädžongismu se nazývá Samil singo (三一神誥), a skládá se z několika částí. Je akceptován jakožto hlavní pilíř víry. Nutno podotknout, že tädžongismus je institucionalizovaným náboženstvím, které klade důraz na ústřední doktrínu a s ní související mytologii. To odpovídá i představě, že je náboženství veskrze vnímáno jako odnož šamanismu – mýtus samotný obsahuje hned několik šamanistických prvků, jakými jsou například axis mundi či proměny boha v člověka a následně medvědice v ženu.

Co se celkového náboženského pojetí týče, tädžongismus bývá občas mylně považován za hnutí, které uctívá Tanguna, a ačkoliv se nedá říct, že by takové tvrzení bylo stoprocentně nepravdivé, hlavní aspekt této víry spočívá především v uctívání všech tří hlavních mužských postav vystupujících v mýtu, tedy Hwanina (boha stvořitele), Hwanunga (boha učitele) a Tanguna (boha vládce), a to jako božských entit. Liší se od Boha, který figuruje v korejském křesťanství, nekonkurují mu, protože ani nemusí. Tyto tři osobnosti spolu tvoří jednotnou

¹⁷³ *Tädžonggjo. Hankuk mindžok munhwa täbäk sačön* (Encyklopedie korejské kultury). The Academy of Korean Studies [online]. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0014791>

¹⁷⁴ *Ibid.*

esenci boha, který někdy bývá porovnáván s křesťanským konceptem Svaté Trojice, ve které by Tangun plnil podobnou funkci, jako Ježíš Kristus.¹⁷⁵

Veškerá současná aktivita i sebe prezentace tädžonggjo je díky digitalizaci velmi snadno dohledatelná. Kromě nepříliš aktivního facebookového profilu (založeného v roce 2017) disponují také oficiálními webovými stránkami, na kterých existuje možnost registrace, zaslání dárcovského příspěvek, množství fotografií z chrámu a komunitní nástěnka, na kterou lze vkládat příspěvky, a především vyčerpávající informace o tädžongismu. V úvodním slově je psáno: „je velmi hloupé a patetické, aby ideologie a kořeny, které vznikaly tisíce let se nyní odcizily z našich každodenních životů[...].¹⁷⁶“ Z tohoto důvodu by nikdo neměl pohrdat velkým darem, který mu (a celému národu) byl dán, a měl by dovolit Tangunovi, aby jej ochránil, a samsin, aby se o něj postarali. Všichni by se měli očistit a modlit se za úspěch ideologie a za ducha této darované země. Úvodní slovo je podepsáno datem 4339, dle kalendáře *tangi*, který prostupuje celým webem (v závorkách je ale datum převáděno na západní kalendář).

Obr. 4 – Obřad za předka Tanguna v Söulu¹⁷⁷

Na webu také nalézáme informaci o modlitbě, která může být „předána“ členovi organizace v jakýkoliv den, ale liší se svou délkou opakování (od jednoho po tisíc dnů). Účelem modlitby může být prosté splnění přání, ale také zajištění zdraví rodiny, akademických či pracovních úspěchů, prosperity podnikání, uzdravení nemocných, klid předků, sjednocení země,

¹⁷⁵ Porovnávání mýtu o Tangunovi s křesťanstvím není ničím neobvyklým, a ve studiích na toto téma jsou také zmiňováni misionáři, kteří v Koreji působili.

¹⁷⁶ *Tädžonggjo* [online]. Sekce insamal. Söul, 2005. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: http://www.daejonggyo.com/sub01/sub01_01.html

¹⁷⁷ *Tädžonggjo. Hankuk mindžok munhwa täbäk sačön* [online]. Tädžonggjo čchongbonsa. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0014791>

a dokonce i nastolení světového míru.¹⁷⁸ Další sekce webových stránek zdůrazňují jedinečnost a opravdovost tädžongismu, včetně jeho jasné nadřazenosti vůči „dovezeným“ náboženstvím, jakými jsou křesťanství či buddhismus. Tädžongismus se také ztotožňuje s neoficiálním mottem Korejské republiky *hongik ingan*, tedy „obecně prospívat celému lidskému světu“, jde o stejnou myšlenku, se kterou Hwanung sestupuje na zem. U tädžongismu by i s tímto mottem mělo dojít k harmonii, která nakonec zahrne veškerá náboženství.¹⁷⁹

Posvátným místem tädžonggjo je oltář na hoře Mani, která se nachází na ostrově Kanghwa. Při oslavách svátku káčchöndžöl se zde konají slavnosti na oslavu Tanguna, a to i přestože nejde o původní místo, které mělo k podobným účelům sloužit – správně by takovou funkci měla zastávat hora Kuwöl, jenže vzhledem k jejímu umístění v severní Koreji by to nebylo proveditelné. Dle lidí hlásících se k tädžongismu Tangun na hoře Mani nechal postavit oltář a provedl zde obřady nebes, a proto se nyní oslavy ke dni založení doprovázené stejnojmennou písní (v jejímž textu se zpívá „*Velký otec této země je Tangun*“) ¹⁸⁰ odehrávají právě na tomto místě. Podobné oslavy se ovšem v současné době odehrávají v regionech po celé Koreji.

Obr. 5 – Oslavy dne založení v Korejské republice – lidé mají na sobě masku Tanguna a mávají národními vlajkami¹⁸¹

¹⁷⁸ *Tädžonggjo* [online]. Sekce päkilkido. Söul, 2005. [cit. 2021-03-30] Dostupné z: http://www.daejonggyo.com/sub01/sub01_05.html

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ *Káčchöndžöl norä*. In: Youtube [online]. 28.04.2013 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://youtu.be/leEyMvqcyOM>. Kanál uživatele Rotüöp

¹⁸¹ *Eco News* [online]. Ikchono njusü, 2019 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: <http://www.econonews.co.kr/news/articleView.html?idxno=89164>

Závěr

Hlavním stanoveným cílem této bakalářské práce bylo potvrzení právoplatnosti a důležitosti zakladatelského mýtu o Tangunovi, který stál u počátků formování moderní korejské společnosti. Dalším cílem bylo také poukázání na tenkou hranici mezi využitím mýtu ve vhodný okamžik, a jeho čistým zneužitím ideologiemi, ať už na severní či jižní straně. I v současné době se setkáváme s balancováním mezi akceptováním mýtu jakožto fiktivního (ale důležitého) aspektu korejské kultury a folkloru, a jeho historizací, která může být nebezpečná nejen při řešení některých sociálních problémů, jakými jsou například přílišné prosazování čistoty krve a zamyslí se nad definicí termínu *mindžok*.

Výzkum významu mýtu o Tangunovi je velmi rozsáhlé téma, proto jsem se rozhodla zaměřit na nejdůležitější aspekty, ale lze je uchopit jako samostatná témata. Například kapitola o formování tangunského nacionalismu by se díky množství dostupných zdrojů mohla stát jedním z předmětů bádání, a dalo by se pokračovat i v pátrání po odvolávání se na Tanguna v dalších neméně významných historických událostech, jakými bylo například Hnutí prvního března, nebo rozvinout koncept kalendáře tangi. Kapitola o severokorejském pojetí mýtu představila zásadní prvky pro utvoření celkového obrazu, a budoucna by byla možná další přezkoumání, ať už s větším důrazem na ideologii *čučche*, nebo případně na primární zdroje vycházejících z promluv dynastie Kimů. Naopak během pátrání po odkazech na mýtus o Tangunovi během dynastie Korjŏ jsem se potýkala s podstatně užším výběrem zdrojů, a kronika Korjŏsa pak poskytla méně dostupných výsledků, než jsem původně očekávala. I přes tato úskalí jsem se pokusila o hlubší prozkoumání podob a významu mýtu ve společnosti, a na základě vybraných ukázek z dobových periodik a kronik jsem prokazovala nejen dějinnou kontinuitu práce s mýtem, ale také jsem se snažila o potvrzení domněnky, že nezáleží tolik na pravosti mýtu, ale spíše na síle jeho esence, která dokáže hýbat národním vědomím.

Mýtus o Tangunovi byl v dějinách častokrát znevažován, a to především konfuciánskými učenici u dvora, jak bylo ilustrováno v kapitole Čosŏn a nástup moderní doby. Je zpochybňována jeho historická autentičnost, a odmítána možnost jakékoliv tangunské tradice. Ačkoliv je práce s mýtem o Tangunovi napříč dějinami do jisté míry limitována, i přes to považují jeho kontinuitu za nepopíratelnou. Je sice pravda, že je mýtus v určitých dobách důležitější než v jiných, i přes to byl natolik mocný, že dokázal přečkat všechny změny, a

zůstává výrazným prvkem i v současnosti, především jako symbol budoucího sjednocení obou korejských států.

První část bakalářské práce se věnuje mýtu samotnému, a to především z náboženského hlediska. Jsou zde rozebrány některé specifické vlastnosti korejského mýtu, ale také společné rysy, které jsou typické pro celý Dálný východ. Metodologie použitá v této části se opírá o myšlenky antropologů náboženství Claude Lévi-Strausse a Edmunda Leache, konkrétně je zde kladen důraz na jejich přístup k různým verzím mýtů. Různé verze tangunského mýtu jsou také zajímavým bodem bakalářské práce, protože se v mnoha studiích pracuje pouze s nejznámější verzí, tj. tou zapsanou v kronice *Samguk jusa*. V podkapitole je sice popsáno, proč se *Samguk jusa* pravděpodobně stala tou nejpopulárnější verzí, ovšem i přes to považují zohlednění ostatních verzí v rámci závěrů vycházejících z použité metodologie za podstatné. Dále jsou vytyčeny nejdůležitější body, které jsou v mýtu obsažené. Ty spatřuji v legitimizaci panovnického rodu a nastolení sociálního řádu. V neposlední řadě je ve stručnosti nastíněn způsob, jakým se v korejské historii pracovalo s nejrůznějšími mytologickými představami, ať už šlo o více pragmatické, či nacionalistické přístupy.

Druhá část si kladla za cíl představit na základě vybraných zápisů z kroniky *Korjōsa* ranou podobu mýtu o Tangunovi, popsat jeho význam a podobu, se kterou se nejčastěji pracovalo. To vše je doplněno historickými souvislostmi, které přibližují náboženský i společenský kontext. Ačkoliv byl počet zmínek v kronice menší, i přes to je z nich patrné, že byl Tangun respektován, a to především díky jeho důležitosti a pomyslnému předání vlády při korunovaci nových králů. Další informace odkazovaly především k historickému hlavnímu městu Kočosōnu a hrobu Tanguna, na který byl brán ohled. I přes to je nutné zmínit, že byl Tangun stejně významný jako Kidža, a oba mýtičtí vládci se v tradici doplňovali. Historické postavení Tanguna teprve začne nabírat na síle, ale první pokusy vidíme už za Korja.

Poslední, a také nejobsáhlejší část bakalářské práce se stala hlavním předmětem výzkumu. Zabývá se poměrně širokým úsekem dějin, a to od dob zakladatele dynastie Čosōn a vlády následujících panovníků, jak jsou zapsáni v kronice *Čosōn wangdžo sillok*, až po nástup moderní doby. Bylo prokázáno, že vládce nové dynastie, král Tchädžo, se hlásí k Tangunovi, a to na základě odvozeného názvu říše: z Kočosōnu do Čosōnu. Od prvních okamžiků se Tangun stal hybatelem dějin, a symbolizuje moc a její legitimitu. To je dále demonstrováno na rituálech předků, které byly vykonávány v Pchjōngjangu, a také na vybudování hrobek. Nejsou ovšem opominuty i některé kontroverzní okamžiky, během kterých je Tangun považován za historicky

nedoložitelnou osobnost, a někteří konfuciánští intelektuálové se od něj odvracejí. Zlom přichází v 17. až 18. století, kdy stoupá vlna kritiky sinocentrismu, a v reakci na to je Tangun víc prosazován. To je bezpochyby zesíleno hnutím za praktické vědy.

Jak je z výsledků práce patrné, formování tangunského nacionalismu na přelomu 19. a 20. století souvisí se snahami Koreje o prokázání národní suverenity, a také se snahou o vyrovnání se ostatním státům, především Číně a Japonsku. Právě v této době Tangun přestává být pouhou postavou z mytologie, a začíná být postavou historickou. Po reformách kabo se začínají vynořovat některé nové pojmy, jakými jsou například „éra Tanguna“ „Tangunovi potomci“ a již několikrát zmiňovaný – a snad i nejdůležitější – *mindžok*. Při několika apelech na probuzení národního vědomí v dobových novinách se autoři odvolávají na Tanguna, a zavádí také heslo, se kterým se setkáváme i v současnosti: „čtyř (pět) tisíc let dlouhá historie“. Stala se standardem, se kterým se už každý Korejec automaticky ztotožňuje. Na tomto heslu staví i natolik výrazná organizace, jakou je Klub nezávislosti. Kromě toho je v této podkapitole věnován prostor pro uvedení kalendáře *tangi*, a je zmíněn i Den založení, včetně jeho prvního usnesení.

I severokorejské zacházení s mýtem o Tangunovi nebylo možné opomenout, pokud chceme získat kompletní obraz moderní doby. Zde jsem se snažila prokázat, že byl prvotní přístup k mýtu velmi pragmatický, daleko více, než jak tomu bylo na jihu. První historiografové Korejské lidově demokratické republiky vycházeli z marxistických teorií o mytologii, a proto byly i studie o Tangunovi z šedesátých let pojímány v podobném duchu. Po zavedení a ustálení ideologie *čuče* došlo k výraznému obratu, během kterého se z Tanguna stal reálný panovník a sjednotitel – od kterého by se měla odvíjet historie nejen Koreje, ale celé východní Asie. V devadesátých letech byl nejprve na pokyn Kim Čöng-ila nalezen Tangunův hrob včetně dochovaných kosterních pozůstatků, a následně vybudováno mauzoleum, ze kterého je nyní turistická atrakce.

Průřez dějinami se zaměřením na mýtus o Tangunovi se nedal zakončit jinak, než tädžongismem – tedy náboženskou organizací, která se sama považuje za jedinou správnou, a tu „původní korejskou“. Na tomto místě byla uvedena stručná historie samotného hnutí, které je spjato s osobností Na Čchöla, velkého učitele. Je zde také zmíněn význam hnutí během japonské okupace, zařazení členů do osvobozeneckých armád. Dále jsem představila oficiální kánon a doktrínu tohoto náboženství, které vychází z trojjedinosti. I přestože má tädžongismus

opravdu malý počet věřících, je vždy uváděn v nejrůznějších analýzách KOSISu, a z toho je patrné, nakolik je Tangunův odkaz důležitý a chtěný.

Do budoucna spatřuji velký potenciál ve zkoumání mýtu v návaznosti na snahy o sjednocování obou Korejí. Je patrné, že zde Tangun figuruje jako jakýsi společný sen, který může dopomoci národnímu uvědomění a solidárnosti. Stejně zajímavou spatřuji i historickou etapu japonské okupace a tvoření samostatného státu, která by určitě mohla být podrobněji rozpracována. Také doufám, že se tato bakalářská práce stane dobrým odrazovým můstkem pro všechny navazující studie v českém koreanistickém prostředí, které by se chtěly mýtem o Tangunovi zabývat, ať už okrajově.

Použitá literatura

Prameny

Čosŏn wangdžo sillok (Historické záznamy dynastie Čosŏn). National Institute of Korean History [online]. Dostupné z: <http://sillok.history.go.kr/main/main.do>

Hankuk mindžok munhwa täbäk sačŏn (Encyklopedie korejské kultury). The Academy of Korean Studies [online]. Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/>

Korjŏsa (Kronika Korja). National Institute of Korean History [online]. Dostupné z: <http://db.history.go.kr/KOREA/>

KWON, Nam. *Ŭngdžesi ču*. 1462.

Tädžonggyo [online]. Sŏul, 2005. Dostupné z: <http://www.daejonggyo.or.kr/main/?skin=index.html>

Tähanminguk sinmun akchaibŭ (Archiv korejských novin). Dostupné z: <https://nl.go.kr/newspaper/index.do>

Literatura

BAKER, Donald L. *Korean spirituality*. University of Hawaii Press. 2008. str. 184. ISBN 978-0-8248-3233-9

CH'OE, Yongho; LEE, Peter H.; DE BARY, William Theodore. *Sources of Korean Tradition: From the sixteenth to the twentieth centuries. Introduction to Asian civilizations: Sources of Korean Tradition*. 2. vydání. Columbia University Press. 2000. str. 331. ISBN 0-231-12031-1.

CHICHLO, Boris. *The cult of the bear and Soviet ideology in Siberia*, Religion in Communist Lands, 13:2, 1985. str. 166-181. DOI: 10.1080/09637498508431188

ČÖNG, Jöng-hun. *Tangi jönho, käčchöndžöl kukkjöngil, hongik ingan kjojukinjöm – hjöndä Hankukesoi* *Tangun minčokčüüüü čedohwaä kwanhan jöngu* [Tangi Jönho, státní svátek Käčchöndžöl, vzdělávací ideologie Hongik ingan – studie o institucionalizaci Tangunova nacionalismu v moderní Koreji]. Z: Čöngsin munhwa jöngu [Psychologicko-kulturní výzkum]. 31/4. 2008. str. 163-193.

- GRAYSON, James H. *Tangun and Chumong: The Politics of Korean Foundation Myths*. Folklore (United Kingdom), vol. 126, no. 3. 2015. str. 253–265.
- GRAYSON, James H. *The Myth of Tan'gun: A Dramatic Structural Analysis of a Korean Foundation Myth*. Korea Journal. 37(1), 1997. str. 35-52.
- GRAYSON, James H. *Female Mountain Spirits in Korea: A Neglected Tradition*. Asian Folklore Studies, no. 1, 1996, str. 119.
- GRAYSON, James H. *Myths and Legends From Korea*. Psychology Press. 2001. str. 454. ISBN 9780700712410.
- HAN, Kyung-Koo. *The Archaeology of the Ethnically Homogeneous Nation-State and Multiculturalism in Korea*. Korea Journal, vol. 47, no. 4. Winter 2007. str. 8–31.
- HAN, Young-woo. *The Establishment and Development of Nationalist History*. Seoul Journal of Korean Studies, 1992. str. 61–104.
- HONG, Tchahan. *Hanguk sösamuga jöngu* [Studie o korejských šamanistických narativech]. Söul. 2002 ISBN 89-5638-053-8.
- HWANG, Helen Hye-Sook. *Goma, The Shaman Ruler of Old Magoist East Asia/Korea and Her Mythology*. Goddesses Myth, History and Culture, Mago Books. 2018. str. 251-275. ISBN 1976331021
- I, Böm-kjo. *Samguk jusaüi čonghapčök häsök(sang)* [Komplexní interpretace dějin Tří království]. 2. vyd. Söul. 2007. Nakladatelství Minčokssa. ISBN 9788970095608
- I, Čong-ku. *Pukhanüi sölhwa insik jöngu – ,Tangun sinhwa'rül čungsimüro* [Studie o severokorejském pojetí příběhů – zaměřeno na mýtus o Tangunovi]. Kjöngghi tähakkjo (Kyung Hee University). Diplomová práce. 2008.
- JORGENSEN, John. *Who was the Author of the Tan'gun Myth?* Lee Sang-oak and Duk-soo Park [editoři]. Perspectives on Korea. Sydney: Wild Peony.
- KIM, Čöng-il. *On Proper Evaluation and Treatment of the Cultural Heritage of Our Nation with a Correct Viewpoint and Attitude*. Talk to the Officials of the Propaganda and Agitation Department of the Central Committee of the Workers' Party of Korea. 1970.

- KIM, Chewon. *Han Dynasty Mythology and the Korean Legend of Tan Gun*. Z: Archives of the Chinese Art Society of America, vol. 3. 1948/9. str. 43-48
- KIM, Soo-ja. *The Modern Korean Nation, Tan'gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea*. International Journal of Korean History, vol.19, no.2. 2014. str. 213-240.
- LEE, Chi-ran. *The Emergence of National Religions in Korea*. Haedong Younghan Academy. str.12
- LÉVI-STRAUSS, Claude. *The Structural Study of Myth*. The Journal of American Folklore, vol. 68, no. 270. 1955. str. 428–444.
- LOGIE, Andrew. *Coalescence of Dangun*. University of Helsinki. 2005. str. 10.
- LÖWENSTEINOVÁ, Miriam, MALINA, Jaroslav, ed. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. Brno: Nadace Universitas, 2007. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). str. 213. ISBN 978-80-7204-441-2.
- NOSKOVA, Natalia G. *Mif o Tanguně v jižnokorejskoj istoriografii* [Mýtus o Tangunovi v jihokorejské historiografii]. Tomskij gosudarstvennyj universitět (Tomská státní univerzita). No.2 (34). 2015.
- O'NEILL, John. "Marxism and Mythology." *Ethics*, vol. 77, no. 1, 1966, str. 38–49. Dostupné z: JSTOR, www.jstor.org/stable/2379394.
- PAI, Hyung Il. *Constructing "Korean" Origins: A Critical Review of Archaeology, Historiography, and Racial Myth in Korean State-formation Theories*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center. 2000. str. 604. ISBN 9780674002449.
- PETTID, Michael J. "May the Gods Strike You Dead! Healing Through Subversion in Shamanic Narratives." *Asian Folklore Studies*, vol. 62, no. 1, 2003, str. 113–132.
- Samguk jusa: Nepominutelné události Tři království*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788074221767.
- SETH, Michael. J. *Myth, Memory and Reinvention in Korea: The Case of Tan'gun*. Z: Korean Culture – Foundation Myth. James Madison University. str. 11

SHIN, Yong-ha. *The philosophical world of Sin Chae-ho*. LEE, Seung-Hwan; *Korean National Commission for UNESCO* (eds.). *Korean Philosophy: Its Tradition and Modern Transformation*. Seoul, South Korea: Elizabeth, NJ - Hollym. 2004. str. 441–461. ISBN 1565911784

SIN, Ůn-hŭi. *Tangun sinhwawa sŏjang sinhwaŭi pikjojŏngu: jŏsŏnghakčŏk hesŏkŭl čungsimŭro*. [Komparativní studie o mýtu o Tangunovi a západních mýtech zaměřená na ženská studia] str. 119-147. 2003.

SO, Kyunghee, KIM Jungyun, LEE, Sunyoung. *The formation of the South Korean identity through national curriculum in the South Korean historical context: Conflicts and challenges*. *International Journal of Educational Development*. Seoul National University. 2011.

SŎ, Täsŏk. *Hanguk sinhwaŭi jŏngu* [Studie o korejské mytologii]. Sŏul. 2001. ISBN 8930308201. 579 s.

SUN Weiguo. *Legend Identity and History: The Historiographic Creation and Evolution of Tangun Choson and Kija Choson*. *Chinese Studies in History* 44, no. 4 (Summer 2011). str 21-22

WANG, Hŭi-bŏm. *Tangun Čosŏn hjŏngsŏngŭi sinhwačŏk panjŏng jŏngu* [Studie teologické reflexe mýtických odrazů na formování tangunského Čosŏnu]. Čŏnnam Tähakkjo (Chonnam National University). Diplomová práce. 2016

YAN, Shaodang. *Cultural studies of the East Asian civilization in the dawn: On the dating of the creation mythology period in East Asia*. *Front. Lit. Stud. China* 2 (2008). str. 277-303
Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11702-008-0011-4>

YOUNG, Carl. *Early Tonghak and the 1894 Rebellion: The Tonghak and Chondogyo Movements and the Twilight of Korean Independence*. 2014. str. 30

Online zdroje

CHOI, Ha-young. *N.Korea's unveils video of Oct. 3 Tangun celebration*. Nknews.org. [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.nknews.org/2015/10/n-koreas-unveils-video-of-oct-3-tangun-celebration/>

Käčchöndžöl [Den založení Koreje]. Z: *Kukkjöngilkwa popčöng kinjömil* [Státní svátky a výročí]. National Archives of Korea [online]. Dostupné z: <http://theme.archives.go.kr/next/anniversary/publicHoliday.do?anniversaryId=9804000000>

KOSIS: KOrean Statistical Information Service. [online]. Dostupné z: <https://kosis.kr/index/index.do>

KIM, Kje-jön. *Tangun-Kidža-Üman '3 tangje Kočosönsa' idženün talli bwaja* [Tangun-Kidža-Üman, 'tři fáze kočosönských dějin' na které nyní musíme nahlížet jinak]. Jönham njusü [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.yna.co.kr/view/AKR20160806025900005>

LAN'KOV, Andrei. *How North Korea uses, abuses history*. Nknews.org. [online]. 2014. Dostupné z: <https://www.nknews.org/2014/09/how-north-korea-uses-abuses-history/>

MASON, David A. *Images, Tomb and Relics of Founding-King Dan-gun: Near Pyeongyang in North Korea*. San-shin Website [online]. 2001. Dostupné z: http://www.san-shin.org/Dan-gun_Tomb-1994book.html

North Korea's box of bones: A mythical king and the dream of Korean unification. The Straits Times [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/north-koreas-box-of-bones-a-mythical-king-and-the-dream-of-korean-unification>

'*Sangsangüi nara*' – *Kidža Čosön tullössan Han-Čungüi tongsangimong* ['Imaginární země' – Stejný korejsko-čínský sen o Kidža Čosönu]. Hankjöre [online]. 2020. Dostupné z: <http://www.hani.co.kr/arti/culture/book/941052.html>